

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

**Postoj mladých jedinců z rozvedených rodin
k manželství**

Jana Secká

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jana Secká

Hospodářská politika a správa
Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Postoj mladých jedinců z rozvedených rodin k manželství

Název anglicky

Attitude of young people from divorced families to marriage

Cíle práce

Vzhledem k stále více preferovanému postoji lidí k nesezdanému soužití či žití stylem "single" můžeme hovořit o stagnaci či poklesu množství uzavřených manželství. Problematika nesezdaného partnerství se tedy jeví jako aktuální výzkumná příležitost v rámci psychologických studií. Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké motivy vedou mladé jedince z rozvedených rodin v ČR k preferenci nesezdaného soužití před manželstvím, ať už mluvíme o ekonomických, sociálních či jiných aspektech. Praktická část se zabývá mladými jedinci z rozvedených rodin, jejichž názor a postoj k manželství je předmětem výzkumu. V závěru práce jsou shrnuty a interpretovány veškeré zjištěné výsledky.

Metodika

Práce využívá standardních metod a technik sociálního výzkumu. Základem je metoda případové studie. Ke zjištění výpovědí respondentů byl zvolen metodologický postup v podobě polostrukturovaného či narativního rozhovoru. Kvalitativní výzkum pomůže získat přehlednější a podrobnější výpovědi respondentů a zkoumat výsledky do větší hloubky.

Doporučený rozsah práce

30-40

Klíčová slova

manželství, nesezdané soužití, partnerské vztahy, rodina, rozvod

Doporučené zdroje informací

FIALOVÁ, Ludmila. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2000. ISBN 80-85850-87-7.

MLČÁK, Zdeněk. 1996. Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita. 150 s. Učební texty Ostravské univerzity. ISBN 80-7042-452-4.

MOŽNÝ, Ivo. Rodina a společnost. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN: 978-80-86429-87-8.

RABUŠIC, Ladislav a Hana HAŠKOVÁ. K nízké sňatečnosti v České republice. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISSN 1214-813X.

SINGLY, Francois. Sociologie současné rodiny. 1. vydání. Praha: Portál, 1999. ISBN: 80-7178-249-1.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Ing. Martin Slaboch, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 24. 2. 2020

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 2. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 10. 03. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Postoj mladých jedinců z rozvedených rodin k manželství" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 17. 3. 2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Mgr. Martinu Slabochovi, Ph.D., za jeho odbornou pomoc a rady, které mi poskytl, a také za jeho věnovaný čas při vytváření této práce. Rovněž bych chtěla poděkovat všem dotazovaným a respondentům, kteří si udělali čas a zúčastnili se výzkumu. V neposlední řadě patří velké poděkování mé rodině i blízkým, u kterých jsem po celou dobu mého studia nacházela podporu.

Postoj mladých jedinců z rozvedených rodin k manželství

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá postojem mladých jedinců z rozvedených rodin k manželství. Práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části práce jsou na základě analýzy sekundárních zdrojů vysvětlena teoretická východiska problematiky instituce rodiny, její funkce a proměny, instituce manželství a postavení manželství z ekonomického hlediska. Mimo jiné se tato část zabývá současným fenoménem nesezdaného soužití a stavem sňatečnosti v České republice. V neposlední řadě se teoretická část věnuje problematice rozvodu, jeho historickému vývoji, příčinám rozvodů a také vlivu rozvodu na dítě. Praktická část práce realizovaná na základě kombinace kvalitativního a kvantitativního výzkumu reprezentuje získané poznatky, které jsou v závěru práce interpretovány.

Klíčová slova: manželství, nesezdané soužití, partnerské vztahy, rodina, rozvod, sňatečnost

The attitude of young individuals from divorced families to marriage

Abstract

The bachelor thesis deals with the attitude of young individuals from divorced families to marriage. The thesis consists of two parts – theoretical and practical. The theoretical part explains the theoretical background of the issue of family institution, its functions and transformations, the institution of marriage and the position of marriage from the economic point of view. This part of thesis also deals with the current phenomenon of unmarried cohabitation and the state of marriage in the Czech Republic. Last but not least, the theoretical part deals with the issue of divorce, its historical development, the causes of divorce and also the effect of divorce on the child. The practical part of the work, based on a combination of qualitative and quantitative research, represents the acquired knowledge, which is interpreted at the end of the work.

Keywords: divorce, family, marriage, partner relationship, unmarried cohabitation

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika	11
2.2.1 Aplikované metody při výzkumu	11
2.2.2 Kódování rozhovorů	13
2.3 Literární rešerše.....	14
3 Teoretická část.....	16
3.1 Rodina	16
3.1.1 Funkce rodiny	17
3.1.2 Proměny rodiny od 20. století.....	18
3.2 Manželství.....	19
3.2.1 Postavení rodiny a manželství v ekonomickém systému.....	20
3.2.2 Nesezdané soužití	21
3.2.3 Partnerské vztahy od adolescence k dospělosti	21
3.2.4 Volba partnera.....	22
Volba partnera na principu podobnosti (homogamie)	22
Volba partnera na principu odlišnosti (heterogamie)	23
Volba partnera na principu hypergamie a hypogamie	23
3.2.5 Sňatek	24
3.2.6 Sňatečnost	25
3.3 Rozvod	26
Právní rozvod.....	27
Psychorozvod.....	27
3.3.1 Historický vývoj právní úpravy rozvodu	27
3.3.2 Rozvod z ekonomického hlediska	28
3.3.3 Příčiny rozvodu.....	29
3.3.4 Dítě a rozvod rodičů	30
4 Praktická část	32
4.1 Popis sledovaných případů.....	32
4.2 Výsledky výzkumu a jejich interpretace	33
4.2.1 Rozvod rodičů.....	33
4.2.2 Představy o partnerském vztahu	41
4.2.3 Náзор na manželství.....	45
4.2.4 Náзор na nesezdané soužití.....	50

5 Závěr	53
6 Literární zdroje	55
7 Elektronické zdroje.....	57
8 Přílohy	58

Seznam tabulek

Tabulka 1: Charakteristika použitých kategorií výzkumu.....	12
Tabulka 2: Základní charakteristika dotazovaných	33

Seznam grafů

Graf 1: Počet uzavřených sňatků v ČR v letech 2012–2018	26
Graf 2: Atmosféra v rodině v době rozvodu rodičů.....	35
Graf 3: Důvody rozpadu manželství.....	37
Graf 4: Vztah rodičů po rozvodu	39
Graf 5: Problém s navazováním partnerských vztahů	43
Graf 6: Důvody uzavření manželství.....	47
Graf 7: Důvody odmítní vstupu do manželství.....	47
Graf 8: Jaký vztah preferujete?.....	49

1 Úvod

Partnerské vztahy, manželství a založení rodiny jsou důležité fáze života každého jedince. Všechny tyto životní kapitoly prošly velkými změnami již v 90. letech 20. století po pádu socialismu. Mladí lidé odkládali svou roli v manželství a rodičovství do vyššího věku, což způsobilo pokles plodnosti, porodnosti a sňatečnosti. Naskytly se nové příležitosti v oblasti cestování, vzdělání a budování kariéry. Plánování rodičovství se stalo snadnějším díky zvýšení dostupnosti hormonální antikoncepce. Další změnou po roce 1989 bylo také zvýšení počtu rozvodů. Všechny tyto změny měly a nadále mají vliv i na dnešní mladou českou generaci 21. století.

V posledních letech stále přibývá počet mladých jedinců, kteří upřednostňují méně tradiční způsoby soužití, jako například nesezdané soužití. Tento rostoucí trend se rovněž zrcadlí ve statistických údajích. Z tohoto důvodu se danou problematikou zabývá mnoho vědeckých expertů ve svých odborných publikacích. Řada odborníků tvrdí, že jedním z možných faktorů ovlivňující problém nevyhledávání manželského soužití je zkušenost jedince s rozvodem rodičů, která vede k negativnímu přístupu jedince k manželství. Navzdory stagnujícímu počtu rozvodů v posledních letech je zmíněná problematika stále aktuální a celosvětově se jí zabývá značná skupina odborníků.

V České republice se neobjevuje taková forma legislativy, která by rozpadu manželství bránila, tudíž je rozvod považován za „běžnou“ životní událost. Přesto má tato událost značný vliv na psychiku jedince a rovněž může mít negativní dopad na celou rodinu. Vlivem rozpadu manželství může pak dojít ke ztrátě jistých funkcí rodiny a narušení výchovy dětí. S rozpadem manželství souvisí taktéž významná změna sociálního a často také ekonomického statusu jedince.

Veškeré porozvodové záležitosti se projevují v rodinných vztazích a mohou závažně zasáhnout všechny členy konkrétní rodiny, a to především děti. Nejenže se dítě dostává do komplikované situace, která ovlivňuje jeho psychiku, ale prochází si také velkými životními změnami, se kterými se musí vyrovnat a přizpůsobit se jim. Rozpad manželství může negativně ovlivnit i život dětí v dospělosti, ve které může docházet k problému sociálního začleňování jedince, navazování partnerských vztahů a setrvávání v nich.

Nevydařené manželství rodičů může mít negativní dopad na celkový postoj mladých jedinců k instituci manželství. Pro tyto jedince může nesezdané soužití představovat jednu z možných alternativ partnerského vztahu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem práce je získat názor mladých jedinců na instituci manželství, a také zmapovat a popsat motivy a další aspekty, které vedou mladé jedince z rozvedených rodin k preferenci nesezdaného soužití před manželstvím, ať už mluvíme o ekonomických, sociálních či dalších dílčích aspektech. Práce se bude zabývat reálnými motivy, které budou vycházet z výpovědí dotazovaných v rámci praktické části práce a dále budou interpretovány.

Práce se bude skládat ze dvou částí, a to z části teoretické a z části praktické. V rámci první části bude provedena literární rešerše, která bude popisovat okolnosti spojené s probíranou problematikou. Rešerše bude demonstrovat získané poznatky z použité odborné literatury a dalších publikací. V části praktické bude proveden výzkum zaměřený na dané jedince, kteří spadají do výzkumného okruhu. Budou zde interpretovány postoje, názory a hodnoty jedinců k problematice nesezdaného soužití a jeho preference před manželstvím.

2.2 Metodika

2.2.1 Aplikované metody při výzkumu

Výzkumná část práce byla realizována použitím metod kvalitativního i kvantitativního výzkumu. Z metod kvantitativního výzkumu bylo pro sběr dat využito anonymní online dotazníkové šetření, které se automaticky zpracovalo a ihned poskytlo základní přehled analýzy výsledků. Výhodou kvantitativního přístupu je rychlost a nenáročnost získání dat, ale také zamezení případného nežádoucího působení tazatele na respondenta. Hlavní nevýhodou dotazníkového šetření jsou standardizované otázky, které mohou pouze potvrdit, či vyvrátit již známé teorie a zabraňují v rozvíjení nových myšlenek respondentů.

K podrobnému získání a vysvětlení jednotlivých motivů, postojů a názorů dílčích účastníků výzkumu k dané problematice byl využit kvalitativní výzkum formou polostandardizovaných rozhovorů. Za přednosti kvalitativního výzkumu lze považovat možnost respondentů navrhnout nové teorie a přímo reagovat na různé situace.

Nevýhodou kvalitativního výzkumu může být časově náročné získávání a zpracování dat. Dosažené výsledky také mohou být negativně ovlivněny osobními preferencemi tazatele.

Dotazníkové šetření obsahovalo devatenáct standardizovaných otázek. Ve většině otázek mohli respondenti vybrat pouze jednu odpověď, ale v některých otázkách měli možnost zvolit i více odpovědí či odpovědět v otevřené otázce.

Před uskutečněním polostandardizovaných rozhovorů v rámci kvalitativního výzkumu byla vytvořena osnova otázek. Předem připravených jednadvacet otázek bylo možné pozměnit během rozhovoru podle potřeby pro lepší porozumění dílčích témat. Otázky kvantitativního i kvalitativního výzkumu byly soustředěny na samotný rozvod rodičů všech respondentů, důvody rozvodu, vztahy členů rodiny po rozvodu a vliv rozvodu rodičů na názory a postoje dětí k určitým životním situacím. Stěžejní otázky rozhovorů i dotazníků byly zaměřeny na samotný názor jedinců na manželství a na nesezdané soužití.

Každý polostrukturovaný rozhovor probíhal přibližně dvacet až třicet minut buď ve formě osobní, nebo telefonické. Uskutečnily se na více místech, na veřejnosti, v kavárnách, při náhodném setkání, nebo v přirozeném prostředí dotazovaných, tedy u nich doma. Všem respondentům byl před rozhovorem představen cíl výzkumu a byli seznámeni s tím, jak bude rozhovor probíhat a jak budou získaná data interpretována. Výpovědi respondentů byly nahrávány pomocí diktafonu. Během rozhovoru byly také průběžně zapisovány hlavní poznámky, ve kterých byl vystižen názor na danou otázku. Účastníci kvalitativního výzkumu byli vybráni na základě záměrného výběru pomocí známostí či doporučení. Dotazovaní byli zvoleni podle připravených kritérií, aby byly jejich výpovědi relevantní k dané problematice a k cíli výzkumu. Respondenti v kvantitativním výzkumu byli vybíráni na základě stratifikovaného náhodného výběru. Byla vytvořena úzce zaměřená skupina, do které byli zařazeni jedinci požadovaného věku a vlastností, tedy skupina mladých jedinců z rozvedených rodin ve věku od šestnácti do třiceti jedna let.

Tabulka 1: Charakteristika použitých kategorií výzkumu

	Kvantitativní výzkum	Kvalitativní výzkum
Technika výzkumu	dotazníkové šetření	polostandardizovaný rozhovor
Výběr vzorku	stratifikovaný náhodný	záměrný
Velikost vzorku	100 respondentů	10 dotazovaných
Věk účastníků výzkumu	16–31 let	20–25 let
Analýza	kvantitativní studie	kvalitativní studie

Zdroj: vlastní zpracování

2.2.2 Kódování rozhovorů

Nahrané výpovědi dotazovaných včetně otázek výzkumníka byly přepsány do textové podoby a poté analyzovány a interpretovány v rámci několika tematických celků. Tento proces se označuje jako otevřené kódování.

V jednotlivých rozhovorech byly označeny důležité a opakující se výroky, které byly seskupeny do výsledné interpretace kódů. Vlastní interpretace tazatele byla propojena s vybranými citacemi dotazovaných, které se týkaly daného tématu (Švaříček, Šed'ová, 2014).

2.3 Literární rešerše

Autorky Jana Chaloupková a Petra Šalamounová se ve své publikaci *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě* snaží vystihnout postoje české společnosti po roce 1989, týkající se rodiny, manželství a představ o rozdělení rolí mužů a žen v rodinách. Studie vychází z výzkumného šetření „Rodina a gender role“, které proběhlo v roce 1994 a 2002 v rámci programu ISSP (*angl. International Social Survey Programme*). Text rozdělený do tří větších celků se v první části snaží nastínit vývoj demografického chování české společnosti v 90. letech 20. století, který se v určitých ohledech podobá ve velké míře změnám zpozorovaných ve vyspělých zemích od 70. let 20. století. Druhá část zachycuje postoje dnešní české společnosti k manželství, rodičovství a nesezdanému soužití. Ve třetí části se práce věnuje problematice týkající se dělby rolí mužů a žen v rodině i v zaměstnání.

Kniha *Dítě a rozvod rodičů* (2010) od autorky Ilony Špaňhelové se zabývá problematikou rozvodů. Popisuje, jaký má rozchod nebo rozvod rodičů vliv a dopad na jejich děti. V knize jsou vysvětleny základní pojmy jako rodina a funkce rodiny a zmiňovány nejčastější problémy nefungující rodiny, jak děti reagují na spory mezi rodiči nebo přímo rozvod rodičů. Publikace je určena především rodičům, kteří mají zájem pracovat na svém vztahu k dítěti, motivuje rodiče ke komunikaci s dětmi, nastiňuje, jak připravit dítě na rozvod a popisuje způsoby výchovy dítěte po rozvodu.

Představy mladých lidí o manželství a rodičovství od kolektivu autorů (Fialová, Hamplová, Kučera a Vymětalová) z roku 2000 nastiňuje závažné změny v reprodukčním chování mladé generace v české společnosti, které nastaly po roce 1992. Kniha se opírá z velké části o empirické šetření Mladá generace z roku 1997, které bylo provedeno ve spolupráci s Akademií věd České republiky. Tento projekt byl zaměřen především na postoje mladých svobodných lidí ve věku 18–30 let k manželství, rodině, partnerství a nesezdanému soužití. Zároveň řeší i názory mladé generace na témata, jako je rozvod, ideální věk pro uzavření manželství a narození prvního dítěte, počet dětí v rodině, antikoncepce, nechtěné těhotenství, partnerský vztah nebo představu o ideálním životním partnerovi.

Publikace *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*, vydána v roce 2012 od autorů Jaroslavy Hasmanové Marhánkové a Martina Kreidla pojednává o formách partnerského a rodinného soužití v české společnosti, které se snaží pochopit pomocí zkoumání životních drah a jednotlivých partnerských situací, jejich načasování a způsobů, jakými je sami jednotlivci interpretují. Popisuje, že životní dráhy mladé generace mají odlišné trajektorie, než měly životní dráhy starších generací. Z velké míry se věnuje také společenským změnám, které mají dopad na partnerské, rodinné či intimní vztahy. Hlavními tématy knihy jsou nesezdané i oddělené soužití, „single“ jedinci, samoživitelství či dobrovolná bezdětnost.

Publikace *Rozvody a děti: Vliv rozvodu rodičů na životní dráhu dětí* od autorky Anny Šťastné se zaměřuje na životní zkušenosti dětí s rozvodem rodičů v období dětství a dospívání, vliv na jejich budoucí partnerské vztahy a rodinné chování v období dospělosti. Je zde zmíněn fakt, že právě tato zkušenost může mít za následek mezigenerační přenos rozvodového chování v současné společnosti. Zmiňuje pojem sociální osíření, které může nastat v důsledku prožití dětství jedince v neúplné rodině. Publikace sděluje, že domácnost, ve které dítě vyrůstá po rozvodu rodičů, bývá ekonomicky nevýhodná, což může v budoucnu vést k celkově nižšímu socioekonomickému statusu jedince.

3 Teoretická část

3.1 Rodina

K lepšímu porozumění životních etap dítěte je třeba nahlédnout do prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Jedním z prvních vnějších aspektů, které ovlivňují chování dítěte, je instituce rodiny a s ní spojené první sociální interakce dítěte s okolím. Kvalita našeho života se odráží v hodnotách, kterými jako jedinci disponujeme. Mezi takové hodnoty můžeme zařadit například autonomii jedince, důvěru k ostatním nebo schopnost komunikace jako důležitou součást osobnosti, na základě které se jedinec může individuálně lišit od ostatních (Satir, 2006).

Definici rodiny nelze jednoznačně vymežit, jelikož různé vědní obory nahlíží na pojem rodina z různých úhlů pohledu. Pojem rodina tak odlišně vymezují psychologové a na druhé straně sociologové.

Rodina je první životní institucí, se kterou se jedinec setkává. Rodinný život a jeho organizace značně ovlivňuje psychologický a sociologický vzor dané kultury. Neexistuje jeden „multifunkční“ model rodiny, jejího fungování a organizace (Sobotková, 2012). Vztahy mezi členy nukleární¹ rodiny vyjadřují do jisté míry specifičnost dané kultury či skupiny, její politiku, kulturu a tradice, masová média, přírodu a rasy. Každý jedinec je v rámci rozvoje osobnosti vymezen biologicky, na což má velký vliv dědičnost. Je určen také sociálně, čemuž napomáhá učení, výchova a komunikace v určitém prostředí a v neposlední řadě také sebevýchovou (Kohoutek, 1998). Ze základu rodina souvisí s lidskou zkušeností od narození až po smrt (Sobotková, 2012).

Psychologický slovník formuluje definici rodiny jako společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, vzájemnou pomocí a odpovědností. Nadále rozlišuje rodinu nukleární, kterou představují otec, matka a děti, a rodinu širší, kterou tvoří kromě nukleární rodiny také širší příbuzenstvo, tedy prarodiče, strýcové a tety, bratřenci a sestřenice. Členové této rodiny jsou spojováni nejen pokrevním poutem, ale též rodinnými tradicemi, postoji, rysy či jazykem (Hartl, Hartlová, 2000).

Rodina představuje stabilní sociální instituci, jejímž primárním cílem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti oproti zmatku a nepořádku, který ovládá svět

¹ Nukleární rodina – skládá se pouze z otce, matky a jejich dětí, kteří žijí pohromadě v jedné domácnosti (Jandourek, 2008).

veřejný. Stabilní rodina má za úkol ochranu jedinců v rodině, zachování svého vnitřního uspořádání a zvyků a schopnost vyrovnávat změny ve svém okolí (Možný, 2006).

3.1.1 Funkce rodiny

V dnešní společnosti by měla každá rodina plnit určité funkce bez ohledu na to, v jaké rodině jedinec vyrůstá. V současnosti jsou rodině přiděleny primárně následující funkce:

1. *Biologická a reprodukční funkce*

Má-li společnost zajistit perspektivní rozvoj, je nutné, aby měla perspektivní reprodukční základnu. Tato funkce by měla zajistit početí a narození dětí v rodině. Z hlediska jedince by tato funkce měla mít význam v uspokojování jeho biologických a sexuálních potřeb a také vyhovět potřebě pokračování rodu každého jedince (Kraus, 2001).

2. *Emocionální funkce*

V minulosti se rodina starala spíše o hospodaření, které zajišťovalo přežití jejím členům. Vlivem modernizace se této funkci přisuzuje stále větší význam a považuje se za jednu z nejdůležitějších. Z předem domluvených sňatků se přešlo na vztahy, které vznikly na základě svobodného výběru partnera, založeného na sympatiích a lásce.

3. *Ekonomická funkce*

Po staletí tato funkce patřila k nejdůležitějším. Kládl se důraz na dělbu práce a uspokojování materiálních potřeb v rodině. Avšak díky průmyslové revoluci a rozvoji ekonomie a technologie význam této funkce postupně klesal. Z hospodářské jednotky se přešlo na jednotku takovou, v níž se majetek získaný mimo rodinu přerozděluje a spotřebuje (Havlík, Kořa, 2008).

4. *Socializačně – výchovná funkce*

Tato funkce spočívá v procesu působení rodiny na své členy pomocí jevů a procesů ekonomických, sociálních, kulturních, mravních, estetických, zdravotních a jiných. Primárním cílem socializačního procesu v rodině je příprava dětí pro vstup do praktického života. Od narození i po celou dobu života mladý člověk přijímá velké množství různých

informací, se kterými nakládá a zpracovává je v souladu se svými přirozenými biologickými a psychickými potřebami, také podle svých zkušeností a podle svých hodnotových vzorů, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci. (Kraus, 2001)

3.1.2 Proměny rodiny od 20. století

Historii rodiny je možné rozdělit do dvou období. Od 19. století až do šedesátých let 20. století fungovala souvztažnost mezi rozvojem instituce manželství a orientací na mezilidské vztahy. Jistý referenční vzor je tvořen třemi složkami: manželská láska, dělba práce mezi mužem a ženou a pozornost manželů věnovaná dítěti a jeho výchově. V minulých století bylo samozřejmostí ve všech sociálních vrstvách, že muž měl na starost vydělat dostatek peněz pro rodinu a žena měla na starost domácnost, péči o děti a jejich výchovu.

Model ženy je od šedesátých let 20. století kritizován především kvůli sociálnímu hnutí – feminizmu. Snižuje se počet stabilních manželství a také bylo zákonem umožněno nechat se vzájemnou dohodou rozvést. Zvyšuje se počet nesezdaných soužití. Mezi rodinným životem a manželstvím začíná být značný rozdíl, jelikož se manželství považuje za řešení pouze tehdy, pokud dva jedinci plánují mít dítě. V případě, že děti mít nechtějí, mají žít společně bez sňatku.

Změna moderní rodiny na rodinu „postmoderní“ se projevuje specializací na rodinné vztahy, avšak tyto vztahy již nemají samy o sobě takovou hodnotu. Význam rodiny se mění, jelikož touha po „šťastné rodině“ již není tak přitažlivým cílem. Ideál jedince spočívá v tom, aby byl každý šťasten sám za sebe (Singly, 1999).

V moderní společnosti se tradiční rodinné role velmi prolínají. Současné ženy mají snahu budovat kariéru, zatímco u mužů se na druhou stranu očekává, že se více podílí na péči o děti a domácnost (Moor, Komter, 2012).

V proměnách z tradiční rodiny na rodinu moderní se objevují i jiné rysy. Poklesla celková plodnost, jelikož se snižoval počet mladých rodiček. Uzákoněním potratů a používáním antikoncepce se snížil počet nechtěných otěhotnění, což zapříčiňuje snížení počtu porodů v plodném období ženy a zvýšení průměrného věku v době prvního porodu. Pro mladé jedince se stává nesezdané soužití atraktivnější než manželství, tím pádem se zvyšuje počet narozených nemanželských dětí a průměrný věk v době prvního sňatku. Dalším jevem je rovněž růst rozvodovosti. Svéráznost života jedinců zapříčinila

dobrovolnou bezdětnost. Všechny tyto jevy, které se vzájemně doplňují, ovlivňují změnu názoru na manželství a rodinu (Rabušic, 2001).

3.2 Manželství

V sociologickém pojetí je manželství nejčastější podobou společného soužití mezi mužem a ženou. V průběhu lidské historie si prošlo složitým vývojem. Primárním smyslem manželství je svazek, který uspokojuje základní přirozené biologické a naučené sociální potřeby muže i ženy. Manželství také představuje základní prostředí pro založení rodiny a výchovu dětí (Mlčák, 1996).

Manželství představuje uzákonění vzájemného poměru mezi mužem a ženou. Je také prezentováno jako právní a náboženská instituce, a tím se odlišuje od zbylých pohlavních vztahů. Čím je společnost vyspělejší a vzdělanější, tím upadá zájem jedinců o trvalé blaho manželství. K tomu, aby byli muž a žena šťastni v jejich manželském svazku, je třeba dodržovat několik pravidel. Neměla by chybět stoprocentní rovnocennost mezi oběma partnery a udržování důvěrných fyzických i psychických styků. Ani jeden z manželů by se neměl vměšovat do určité svobody toho druhého a oba by se měli shodnout na sjednoceném žebříčku priorit (Russell, 1947).

Další definice manželství je vymezena jako výjimečná lidská podoba svazku dvou jedinců v rámci pohlavní odlišnosti a vzájemného doplňování se. Jedná se o instituci, která není produktem lidské chytrosti, ale plodem vrozené přirozenosti. Nelze tedy říct, že by manželství představovalo jakýsi model kultury či zákonů, který by určitým způsobem upravoval soužití jedinců, nýbrž skutečnost, která předchází veškeré kultury i zákony a ukrývá vlastní právní a morální organizovanost (Miras, Bañares, 2014).

Z právního hlediska se manželství odklonilo od tradičních významů, které jej spojovaly s náboženstvím a patriarchátem. Podle kodexu kanonického práva manželství představuje církevní svátost, při které se mezi mužem a ženou vytváří nerozlučitelné společenství na celý život. Díky větší volnosti je dnes považováno spíše za svazek, pro který se rozhodnou obě strany dobrovolně a je svázán láskou pevněji než v minulosti. Dominantní body lásky se pojí s plodností, rodinou, manželstvím, monogamií a věností. Manželství mělo v různých dobách různý význam. Bylo považováno za ústřední podmínku pro sexuální projevy, utváření společenství a vytváření společenských a politických

spojenectví. Považuje se za důležitý způsob regulace majetku a občanství, poskytování a přijímání péče (Grossi, 2014).

3.2.1 Postavení rodiny a manželství v ekonomickém systému

Rodiny a manželství se zkoumají nejen z hlediska sociálního, ale též z hlediska ekonomického. Mezi ekonomické faktory toho předmětu lze zařadit uspořádání společného jmění manželů, vzájemnou vyživovací povinnost, existující šance dědění po zemřelém manželovi či manželce a eventuální nárok na vdovský důchodový příjem. Lze sem zahrnout i uplatnění slevy na daních či využití daňového zvýhodnění na děti.

Již několik odborných publikací se zabývalo důvody, proč mladí lidé vůbec nezakládají rodiny či zakládají rodiny, avšak v průměru mnohem později, než tomu bylo dříve. Na jedné straně se jako důvod odlišného načasování životních událostí uvádí odlišné priority a rozšíření příležitostí, které se mladým jedincům naskytují. Na straně druhé se odkládání založení rodiny dává za vinu ekonomickým vlivům, tedy přímým a nepřímým nákladům na výchovu dítěte, nevyhovujícím bytovým poměrům mladých lidí a kladeným požadavkům na udržení zaměstnání či kariéry. Tudíž je zřejmé, že plánování rodiny je vzhledem k nastavení rodinné politiky ovlivněno, pokud jeden z rodičů z důvodu založení rodiny automaticky přijde o zaměstnání na několik let.

Příchod dítěte zpravidla snižuje míru zaměstnanosti žen v evropských zemích. Ekonomické postavení je také ovlivněno více, pokud má žena dvě a více dětí. V důsledku toho patří Česká republika mezi země s nejvyšším poklesem míry zaměstnanosti matek vůči bezdětným ženám.

Existuje způsob, jak rodině v období růstu zajistit dostatek peněz, a to brzkým návratem rodiče na mateřské do zaměstnání ať už na plný, či částečný úvazek. Avšak toto opatření s sebou nese naléhavou potřebu výpomoci s péčí o dítě druhým rodičem, prarodičem, či zařízením péče o děti (Hamplová, Mitchell, Vítečková, Chaloupková, 2010).

Obdobné negativní vlivy, které zvyšují finanční závislost rodin na pomoci státu, jsou např. rozvedení otcové (matky), kteří se vyhýbají placení výživného na své děti. Nezaplacené výživné v těchto případech převážně bývá starostí státu, jelikož pravidla a procesy pro vymáhání dluhů nepůsobí vždy tak, jak by měly a jsou převážně neúčinné.

Dalším faktorem mohou být děti z dětských domovů a domovů mládeže, o které se rodiče nechtějí nebo nemohou starat (Mlčoch, 2014).

3.2.2 Nesezdané soužití

Nesezdané soužití představuje způsob soužití dvou jedinců opačného pohlaví, kteří žijí v podobném svazku jako je manželství. Navazují intimní sexuální vztah, mají společné bydlení i hospodaření, avšak nejsou oficiálně svázáni manželstvím (Rabušic, 2001).

Pohled na nesezdané páry je různorodý. Někteří mladí jedinci považují nesezdané soužití jako téměř rovnocennou formu manželství i přesto, že není ukotvena právním svazkem. Tímto způsobem se však snižuje postavení manželství mezi mladými páry, a v některých případech je instituce manželství naprosto odmítána a považována za něco zastaralého (Fučík, Chromková, 2014). Z důvodu charakteru a rozsahu povinností nelze kohabitaci považovat za příliš závazný partnerský vztah, přestože se podíl společného nesezdaného soužití vysoce zvýšil (Ježek, Lacinová, Macek, 2016).

V současném českém prostředí nesezdané soužití s malým dítětem nahrazuje něco, co se mnohdy objevovalo v předrevolučním období, kdy více než polovina žen vstupovala ve spěchu do manželství z důvodu těhotenství. Pokud se jedinci dnešních nesezdaných soužití s dítětem rozhodnou pro vstup do manželství, uskuteční se to většinou až v době jednoho roku od narození dítěte (Fučík, Chromková, 2014).

V průběhu devadesátých let se vztahy k nesezdanému soužití společensky odlišují a mezi jedinci s nižším sociálním postavením stále více roste názor na manželství jako na zastaralou instituci. Dříve nesezdané soužití představovalo pouhé manželství „na zkoušku“, v současnosti přebírá některá poslání manželství, což v posledních letech zapříčiňuje například vysoký růst počtu dětí narozených mimo manželství (Chaloupková, 2006).

3.2.3 Partnerské vztahy od adolescence k dospělosti

Období zaměření se na sebe (*angl. self-focused*) a období objevování vlastní identity (*angl. identity exploration*) patří mezi základní charakteristiky vynořující se dospělosti. Jedním z aspektů je skutečnost, že v dnešní době mají mladí jedinci mnohem více volnosti, příležitostí, času a tolerance od společnosti k vyššímu počtu vstupů do

partnerských vztahů oproti minulosti. Tyto bohaté partnerské zkušenosti mohou v určitých případech přispět při definitivním výběru životního partnera.

Velká partnerská zkušenost však nemusí vždy automaticky představovat budoucí vyšší kvalitu manželského vztahu. V jiné situaci může také vysoký počet partnerů či soužití s jiným partnerem způsobit negativní důsledky, a to zejména u žen. Uvědomění si a prožití skutečnosti, že existují i jiní a možná lepší partneři, snižuje ochotu jedince k vyšší míře závazku v partnerství, což je automaticky spojeno i s mírou spokojenosti ve vztahu.

Další charakteristikou vynořující se dospělosti je čas nestability (*angl. instability*), která se především vyznačuje opakovanými rozchody a návraty v rámci jednoho partnerského vztahu.

Životní úsek mezi dvacátým a třicátým rokem mladého jedince vymezuje vhodnou dobu pro objevování a zkoušení různých variant a možností partnerského života, pro skutečné nalézání ideálních vlastností budoucího životního partnera a také pro dosažení určitých zkušeností v partnerském životě. Toto období velmi ovlivňuje budoucí definitivní volbu partnera a přijetí závazku ve formě manželství či rodičovství (Ježek, Lacinová, Macek, 2016).

3.2.4 Volba partnera

Výběr vhodného partnera představuje počáteční a zásadní etapu vzniku partnerského či manželského vztahu mezi mužem a ženou. Z psychologického hlediska je volba partnera významným rozhodovacím procesem, který je ovlivňován širokým spektrem faktorů. Tento proces nelze zpochybňovat, jelikož udává důležité primární podmínky pro vyrovnané a spokojené soužití mezi mladými jedinci (Mlčák, 1996).

V dnešní době je volba partnera a budoucí uzavření sňatku představitelné pouze tehdy, pokud si jedinci mezi sebou navzájem vyberou a do vztahu vstoupí svobodně. Sňatek z rozumu překonal a zastínil sňatek z lásky (Singly, 1999).

Volba partnera na principu podobnosti (homogamie)

Prvním příkladem volby partnera může být pravidlo homogamie, což představuje hledání partnerů a uzavírání sňatků na bázi podobných společenských a psychologických charakteristik. Lidé z ekonomicky, sociálně či kulturně nižších vrstev si své protějšky vybírají také v nižších společenských vrstvách. Mladí jedinci své protějšky hledají mezi

mladými lidmi, staří lidé mezi starými, věřící lidé mezi věřícími, lidé postižení nebo fyzicky handicapovaní mezi jedinci se stejným znevýhodněním (Katrňák, 2008). Při výběru partnera se tedy dává přednost jedinci, který patří do stejné rasy, sociální vrstvy či vyznává stejné náboženství (Matoušek, 2003).

Volba partnera na principu odlišnosti (heterogamie)

V opozici homogamie stojí heterogamie, která je definována společenskou odlišností partnerů. V tomto případě vždy záleží na rozhodovacím měřítku, pro které se daný jedinec rozhodne. Heterogamie partnerů se může vyskytovat v oblasti věku, vzdělání, zaměstnání, ekonomie, geografie, etnicity, náboženství, ale také může být určena společenským původem.

Volba partnera na principu hypergamie a hypogamie

Pokud lze společenská kritéria partnerů uspořádat od vyšších variant po nižší, např. v oblasti vzdělání či příjmu jedince, rozděluje se heterogamie na hypergamii a hypogamii. Hypergamie představuje situaci, kdy si jedinec s nižším stupněm vzdělání bere jedince s vyšším stupněm vzdělání, např. když si středoškolačka s maturitou bere vysokoškoláka s titulem. Hypogamie je přesný opak hypergamie. Pokud dojde k manželství mezi vysokoškolákem a středoškolačkou, tak je tento sňatek z pohledu vysokoškoláka považován za hypogamní, a ze strany středoškolačky jde o hypergamní sňatek. Pro určení, zda se jedná o hypergamii či hypogamii, je podstatné pohlaví, tedy zda se na heterogamní vztah díváme ze strany muže či ženy (Katrňák, 2008).

Všeobecně tedy platí, že mladí jedinci mají tendenci vybírat si partnera spíše uvnitř dané skupiny, která má určité společenské charakteristiky, než směřovat výběr partnera mezi jiné sociální skupiny. Homogamní sňatek závisí na vzájemném porozumění a společném kulturním vzorci jedinců. Odlišné sociální skupiny jsou do určité míry prostorově odděleny, tudíž existuje menší šance setkání dvou jedinců z rozdílných sociálních skupin. Jedním z takových případů je např. vzdělávací systém, kde jsou jedinci roztrženi do tříd, ročníků, úrovní a typu škol (Fučík, 2013).

Kromě těchto vědomých předpokladů existují i předpoklady nevědomé, ve kterých často figurují rodiče, kteří představují pozitivní vzor nebo odstrašující příklad.

V současnosti je významnou podmínkou pro výběr partnera zamilovanost, která představuje určitý stav vědomí jedince, který zapříčiňuje tendenci jedince idealizovat si svého partnera a být jím fascinován. Stav intenzivní zamilovanosti trvá poměrně krátkou dobu, většinou několik měsíců. Tato délka se u mužů a žen liší. Intenzivní pocit zamilovanosti může mnohdy usnadňovat sblížení, či dokonce rozhodování o sňatku (Matoušek, 2003).

3.2.5 Sňatek

Sňatek neboli svatba představuje formální akt, díky kterému je získán souhlas ke vzniku manželství a založení rodiny. Z demografického hlediska je sňatek považován za životní událost, která nabývá určité četnosti výskytu v určité populaci. Při uzavírání sňatků bylo vždy důležité dodržování pravidel a tradic, které byly uznávány danou společností (Nešpor, 2017). Avšak v dnešním pojetí svatebního obřadu došlo ve srovnání s předešlým pojetím k velkému oslabení svatebních tradic a zvyků. Oproti minulosti se celkové pojetí sňatku podstatně snížilo ve své důležitosti.

V současnosti jsou právní pozice muže a ženy rovnocenné. Zodpovědnost za vznik manželství nesou pouze snoubenci a sňatek je možný i bez souhlasu rodičů. Partneri se vybírají sami a dobrovolně. Formální námluvy se téměř neuskutečňují. O věnu nevěsty ani o majetku ženicha se dnes veřejně nemluví, nicméně určitá ekonomická podpora mladých jedinců ze strany předchozí generace je stále nutností, většinou prostřednictvím svatebních darů.

Manželství může vzniknout na základě civilního nebo církevního sňatku. Oddávajícím tedy může být buď představitel obce (*např. starosta*), či představitel církve (*např. kněz*), která má povoleno oddávat v ČR.

Jedny z nečastějších tradic, které se zachovaly dodnes, jsou házení rýže na novomanžele nebo rozbíjení talíře a zametání stěpů, které by mělo přinést novomanželům štěstí (Matoušek, 2003).

V současné moderní době došlo k sekularizaci² sňatku a oba partneri mají právo z vlastní vůle na zrušení sňatku, tedy na rozvod. Při výběru budoucího partnera se stále zachovaly ekonomické důvody sňatku. Nově však moderní společnost dala oprávnění k tomu, aby partneri uzavírali sňatek z důvodu citového vztahu či lásky. Tím došlo

² Sekularizace – zesvětštění, potlačení vlivu náboženství a jeho institucí, odklon od církve (Nešpor, 2017).

k častějším případům zrušení manželství z důvodu zániku lásky. Existují aspekty, které ovlivňují instituci manželství a s ní spojenou vážnost a závaznost daného sňatku. Patří mezi ně například uvědomění si, že sňatek nemusí představovat trvalý "stav" po celý život, dále existence možnosti uzavírání jiných sňatků a v neposlední řadě vědomí o tom, že samotný sňatek není nezbytný pro založení rodiny. S tímto faktem souvisí i úbytek rituálů, tradic a zvyků souvisejících se svatbou a častý výskyt nesezdaných soužití (Nešpor, 2017).

Po uzavření sňatku se objevuje silný vliv orientační³ rodiny jedinců na budoucí prokreační⁴ rodinu novomanželů, jelikož oba jedinci mají tendenci chovat se podle rodičovského vzoru (Matoušek, 2003).

3.2.6 Sňatečnost

Sňatečnost představuje sledování počtu uzavřených sňatků jako hromadný demografický jev. Pokud společnost splňuje podmínky k uzavření sňatku, jedná se o sňatku schopné obyvatelstvo (Nešpor, 2017).

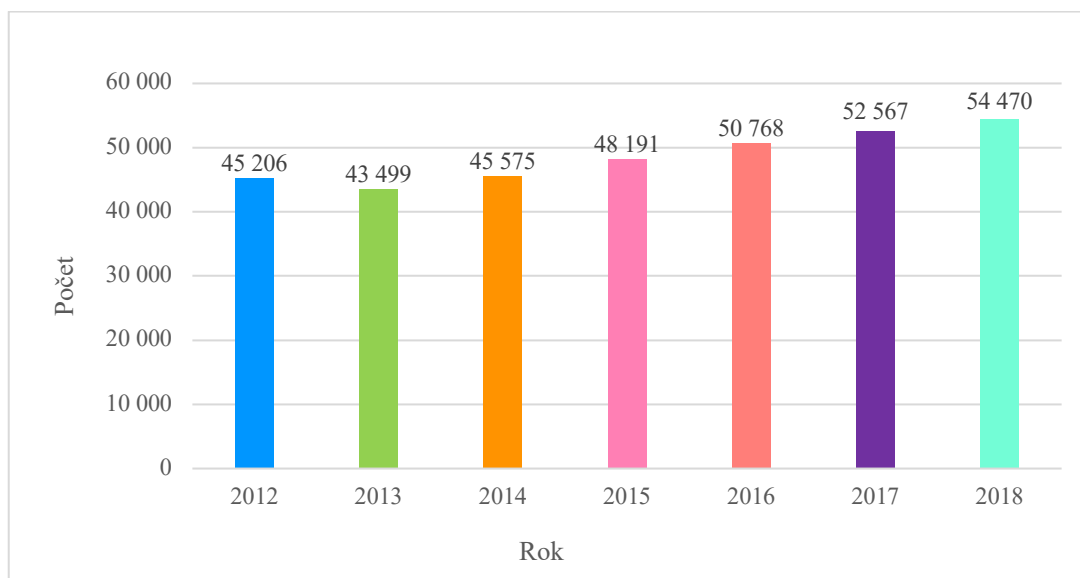
Sňatečnost v ČR

Podle Českého statistického úřadu od počátku 90. let 20. století postupně klesal počet uzavřených sňatků, což vyvrcholilo v roce 2013, kdy bylo zaznamenáno historické minimum 43,5 tisíc uzavřených manželství. Počty uzavřených sňatků v posledních pěti letech meziročně rostly. V roce 2018 vzrostly o 3,6 %, tedy o 1,9 tisíce, což představovalo nejvyšší meziroční nárůst počtu sňatků od roku 2007. Celkový počet sňatků v roce 2018 byl tedy 54,5 tisíc, z toho tři čtvrtiny mužů a žen vstoupilo do manželství poprvé. Představuje to 75,9 % z celkového počtu ženichů a 76,4 % z celkového počtu nevěst. Ve srovnání s rokem 2013 byl v roce 2018 počet prvních sňatků vyšší o 8,6 tisíce pro obě pohlaví.

³ Orientační rodina – rodina, do které se dítě narodí (Nešpor, 2017).

⁴ Prokreační rodina – rodina, která vzniká založením manželství a narozením potomka (Nešpor, 2017).

Graf 1: Počet uzavřených sňatků v ČR v letech 2012–2018

Zdroj: vlastní zpracování

Sňatky obyvatel ČR jsou v průběhu kalendářního roku rozloženy velmi nerovnoměrně. Tuto nerovnoměrnost ovlivňuje oblíbenost kalendářních měsíců pro uzavření sňatku. Nejnížší počet uzavřených manželství je v období zimy, od prosince do února. Nejatraktivnější měsíce pro svatební obřady jsou v období od června do září, kdy v měsících červen a srpen dochází k nejvyšším počtům uzavřených sňatků. Český statistický úřad uvádí, že v roce 2018 bylo od června do září uzavřeno 69 % z celkového počtu sňatků.

Nejčastější věk snoubenců obou pohlaví se nachází mezi 25–34 lety. V roce 2018 bylo 50,7 % ženichů a 56,2 % nevěst z celkového počtu, kteří vstupovali do manželství, právě v těchto letech. Odkládání vstupu do manželství do vyššího věku ovlivnilo věkovou strukturu snoubenců obou pohlaví, kteří se chystají uzavřít sňatek (ČSÚ, 2018).

3.3 Rozvod

Rozvod představuje složitý a bolestivý právní akt, při kterém dojde k ukončení manželství mezi dvěma jedinci. Rozvodová cesta má určité fáze, kterými by si měl každý projít, aby nedošlo k tomu, že jeho špatná minulost ovlivní jeho budoucnost. Každý jedinec, který se rozvádí, by si tedy měl projít nejen jednotlivými kroky právního rozvodu, ale také individuálním vnitřním procesem vyrovnávání se s rozpadem manželství. Tyto dva

kroky spolu úzce souvisí, jelikož k úplnému smíření s rozvodem nelze dojít, pokud si projdeme pouze jedním.

Právní rozvod

Hlavní úlohou právního rozvodu je nalézt vnější východisko situace. Při tomto právním aktu se řeší oddělení manželů a rovněž jejich bydlení, rozdělení majetku a závazků. Je nutné vyřešit následnou výchovu a péči o společné nezletilé děti. Právním procesem rozvodu rovněž dochází ke změně rodinného stavu obou jedinců.

Psychorozvod

Psychorozvod je vnitřní duševní proces, při kterém se jedinec vyrovnává se zánikem manželství a s jeho dopadem na všechny zúčastněné. Proces vyrovnávání se většinou začíná již dlouho před podáním žádosti o rozvod, alespoň u jednoho z manželů, a pokračuje obvykle ještě po soudním rozvodu manželství. Průběh psychorozvodu obsahuje určité fáze, kterými je nutné si projít, aby nedošlo ke komplikacím při právním rozvodu. Pokud si partneři projdou duševním procesem psychorozvodu nebo alespoň jeho velkou částí, bývá poté právní rozvodový proces zpravidla krátkou záležitostí bez větších potíží.

Celý proces psychorozvodu probíhá ve 4 základních fázích, kterými si každý rozvádějící se jedinec projde, a jejich přijetí pomůže k zahojení duše:

- Odmítání skutečnosti, popření
- Léčení bolesti
- Odpoutání se od manželství, přemýšlení
- Vytváření nové identity a nového postoje k životu (Poupětová, 2009).

3.3.1 Historický vývoj právní úpravy rozvodu

Za právní rámec manželství a rodinného chování po staletí odpovídalo kanonické právo katolické církve, které kladlo důraz na stálost a posvátnost manželství. V minulosti byl rozvod jako možnost, která by umožnila vstoupit do nového manželství, naprosto nepřipustný. Určitá část těchto právních zásad však byla v katolickém kanonickém právu do určité míry obcházena. Nerozlučitelnost manželství nebyla a stále není zcela vyloučená díky prohlášení neplatnosti manželství nebo rozvodu od stolu a lože.

Za neplatné mohlo být manželství prohlášeno z celé řady důvodů. Jedním z nich mohl být například případ, kdy mezi manželi dosud nedošlo k pohlavnímu styku. Ke sňatku nemohlo a stále nemůže dojít také z jiných příčin, např. pokud již u jednoho z partnerů trvá manželský svazek a pokud by bylo zjištěno, že jsou manželé příbuzní v přímé linii prvního stupně, ale také z důvodu kněžského svěcení.

Termín rozvod od stolu a lože povolil skutečnost, že manželé mohli mít oddělené bydliště, neměli k sobě žádné manželské povinnosti, co se týče pohlavního styku, a byli zavázáni k alimentům. Avšak jejich manželský svazek kvůli nerozlučitelnosti trval nadále a neposkytoval možnost nového sňatku nebo založení nové rodiny.

Vstoupení do nového manželství umožňovala jediné rozluka, kterou mohl papež a později i biskupové povolit pouze v naprosto výjimečných situacích. Právní normy měla rozluka podobné dnešnímu rozvodu a v roce 1919 byl přijat zákon, který z velké části osvobodil možnosti rozluky a povolil uzavření dalšího manželství.

Dnešní právní řád má oproti katolickému církevnímu právu mnohem tolerantnější přístup k zániku manželství. V případě rozvodu mohou oba rozvedení jedinci vstupovat do nových manželství bez ohledu na jejich počet. K rozvodu může dojít také na základě návrhu pouze jedné strany, i přesto, že druhá strana s tím nesouhlasí. Všeobecně se však předpokládá, že oba jedinci vstupující do manželského svazku budou dostatečně pracovat na tom, aby jejich manželství vydrželo co nejdéle.

Soud může povolit zrušení manželství pouze v takových situacích, které jsou společensky odůvodněné, např. pokud je vztah mezi partnery natolik rozvrácen, že nemůže dojít k plnění společenského účelu manželství. Toto plnění představuje zakládání rodiny, výchovu dětí, vybudování příznivého rodinného prostředí či vzájemná podpora a pomoc manželů (Možný, 2006).

3.3.2 Rozvod z ekonomického hlediska

Při rozpadu manželství mohou partneři očekávat určité chování, které bude z ekonomického hlediska maximalizovat užitek. Jestliže se dva jedinci rozvádí, předpokládá se, že toto významné rozhodnutí podstupují z důvodu naděje na zlepšení životní situace. Ve skutečném životě bude vždy podstatné, o jaký rozvod se jedná. Zda se jedná o takový rozvod, ke kterému došlo na základě oboustranné dohody a motivace, nebo zda se jedná o rozvod sporný. Ve všedním životě také existuje situace, kdy pro jedince

v nefunkčním manželství představuje rozvod jediné možné řešení i přesto, že si to původně nepřál, jelikož toto rozhodnutí může maximalizovat jeho individuální užitek.

V minulosti byly ženy považovány za nesamostatné a ekonomicky závislé na manželech. Pokud by opustily své partnery, dostaly by se z ekonomického hlediska do velkých potíží, jelikož by bylo velmi obtížné sehnat obživu pro sebe i své děti.

Od druhé poloviny 20. století postupně docházelo ke změnám společenských rolí partnerů, se kterými souvisela ekonomická samostatnost žen, a také docházelo k většímu uvolnění rodinných vztahů. Společně s emancipací žen docházelo ke snižování nákladů rozvodu, tedy ke snižování všech zátěží, které s rozvodem souvisely:

- Rozvodové procesy byly zjednodušeny z důvodu uvolnění rozvodové legislativy.
- Ve srovnání s minulostí začaly být rozvody veřejně přijatelnější, a snížil se také náboženský vliv na manželství.
- Snižování počtu dětí v rodinách způsobilo oslabení psychického náporu, který ženy nutí zůstat v současné rodině.
- Zmírnily se obavy z možné ekonomické krize samoživitelky díky sociálním příspěvkům na děti v péči jednoho rodiče.

Snižování rozvodových nákladů ve vztahu k výnosům způsobí u jedince, který uvažuje o zániku manželství, tendenci volit rozvod jako nejlepší možnost řešení problémů v manželském vztahu (Jurečka, 2018).

3.3.3 Příčiny rozvodu

Důvody hádek a příčiny následného rozpadu manželství mohou být různé. V posledních desetiletích se uvádí několik manželských problémů, které jsou považovány za nejčastější příčiny rozvodu, jako např. nevěra, násilí, závislost na alkoholu nebo žárlivost.

Dalšími důvody mohou být také rozdílné názory partnerů na práva a povinnosti, na výchovu dětí, na hospodaření s penězi a majetkem nebo na trávení volného času. Pokud ve vztahu chybí základní principy, jako např. vzájemná tolerance a respekt, společné zájmy, spokojenost v intimním soužití nebo společné představy o budoucnosti, tak je zřejmé, že manželství spěje k zániku. Posledním z nejčastějších důvodů, kdy dochází k rozpadu manželství, je impotence partnera (Novák, 2012).

3.3.4 Dítě a rozvod rodičů

Rozvod rodičů silně ovlivňuje psychiku i pozdější život dítěte. Pokud dojde k rozpadu manželství, je třeba, aby si bývalí manželé stále udrželi roli dobrého rodiče i přesto, že k sobě cítí např. nenávist. Jedině za těchto podmínek dojde k rozvodu, který probíhá bezpečně pro všechny členy rodiny. Ke klidnému průběhu rozvodu však dochází jen v ojedinělých případech, kdy jde rodičům především o to, aby svými problémy v nevydařeném manželství nezatěžovali a nezraňovali své děti. Zvládnutí takto ideálního průběhu rozvodu je velmi obtížný úkol obzvlášť v období, kdy jsou rozvodové emoce obou partnerů velmi silné (Poupětová, 2009).

Všeobecně platí, že vliv rozvodu na děti je většinou negativní. Následné reakce a chování dětí, které prožívají rozvod rodičů, se liší na základě věku. U předškolních dětí a rovněž u mladších školáků se objevuje agresivní chování a tendence obviňovat sami sebe z rozpadu rodiny. Od osmi let do období puberty dochází u dětí ke střídavému obviňování rodičů z rozpadu rodiny. Dívky v tomto věku prožívají největší problémy v období před rozvodem a při rozvodu. U chlapců se objevují až v čase po rozvodu (Novák, 2012).

U dětí v pubertě dochází z důvodu rozvodu rodičů ke ztrátě autority a respektu dítěte. V tomto období se u dětí objevují nejčastěji pocity úzkosti a nejistoty, deprese, zklamání a strach z budoucnosti. Rovněž se může objevit zkušenost s drogami nebo s pácháním trestných činů. V období adolescence dochází k určitému nezájmu k celkovému problému rozpadu rodiny. Děti považují rodiče za někoho, kdo má být vždy ochotný je vyslechnout, poradit jim nebo finančně pomoci. Avšak v opačném případě, kdy potřebuje něco rodič, to tak vždy nefunguje.

V případě dospělých dětí může docházet k pocitům ztráty, úzkosti či závidění. Problémy v manželství rodičů mohou silně ovlivnit jejich vlastní budoucí partnerské vztahy. Pokud dojde k narušení vztahu a kontaktu s rodiči, může to záporně ovlivnit i budoucí vztahy další generace, tedy vnuků (Novák, Průchová, 2007).

Existují situace, kdy se rodiče snaží děti ovlivňovat, získat si je na svou stranu nebo jim alespoň vysvětlit celý konflikt podle vlastní verze. Toto rodičovské ovlivňování před rozvodem a po rozvodu je rozděleno do šesti stupňů:

- Působení na dítě, při kterém nemusí vždy docházet k vědomému ovlivňování, avšak dítě může vycítit určitou nenávist jednoho rodiče k druhému, což ovlivní jeho chování natolik, že poté upřednostňuje jednoho z rodičů na úkor druhého, jen aby tomu prvnímu nezpůsobil bolest.

- Ironická sdělení dítěti, které mají za úkol manipulovat s dítětem. To, co rodiče říkají, je správné a nedá se tomu nic vytknout, avšak tón jejich hlasu jednoznačně ukáže, co si dotyčný myslí.
- Nenápadné působení, které se projevuje pláčem nebo povzdechy.
- Přesvědčování dítěte, kdy rodič manipuluje s dítětem tak, že dokola opakuje, co jim druhý rodič provedl.
- Vnucování nepravdivých prožitků, kdy rodič vypráví dítěti nepravdivé příběhy o tom, jak špatný byl život před jejich rozvodem.
- Primitivní vyhrožování a navozování strachu, kdy jeden z rodičů vyhrožuje dítěti a zastrašuje ho, aby si dítě k druhému rodiči vytvořil záporný vztah (Novák, 2012).

Rodiče by měli mít tendenci chránit své děti před svými bolestivými emocemi. Děti by se neměly stát svědky hádek a obviňování svých rodičů, ani řešení rozvodových problémů. Není ani dobré, pokud se dítě obviňuje z rozpadu manželství či pociťuje vinu za rozpad manželství rodičů. Je nutné, aby rodiče své děti ujistili v tom, že za rozvod nemůžou a že neztratí ani jednoho z rodičů a budou mít dobré vztahy s oběma.

Jedním z nejhorsích problémů, které může mezi dítětem a rodičem v období rozvodu nastat, je pro dítě odcizení s rodičem. Odcizení může mít různou intenzitu v závažnosti, od odmítání rodiče až po jeho zavržení, které v některých případech vydrží i celý život (Poupětová, 2009).

4 Praktická část

Praktická část bakalářské práce seznamuje čtenáře s výsledky dotazníkového šetření a rozhovorů, které probíhaly s mladými jedinci z rozvedených rodin. Pro účel výzkumu byl využit kvantitativní i kvalitativní přístup.

Hlavním cílem výzkumu bylo prozkoumání a následná interpretace důležitých dílčích témat. Pro analýzu dat a následnou interpretaci výsledků z dotazníkového šetření a z rozhovorů byla vybrána témata:

- **Rozvod rodičů**
- **Představy o partnerském vztahu**
- **Názor na manželství**
- **Názor na nesezdané soužití**

4.1 Popis sledovaných případů

Výzkumný vzorek kvantitativního výzkumu zahrnoval 100 respondentů, konkrétně 72 % žen a 28 % mužů. Podmínkou pro zahrnutí do výzkumného šetření, kterou museli splňovat respondenti při kvantitativním i kvalitativním výzkumu, bylo splnění dvou stanovených kritérií.

Kritéria pro výzkumný vzorek:

- Jedinec musí pocházet z rozvedené rodiny
- Jedinec musí být ve věku od 16 do 31 let

Nejzákladnější požadavek pro výzkum je tedy rozvod rodičů dotazovaného jedince. Nepříliš podstatnou informaci pro výzkum tvoří věk jedince v době rozvodu jeho rodičů, jelikož se pozornost zaměřuje především na absenci jednoho z rodičů v domácnosti v době dětství či adolescence respondenta. S ohledem na počet respondentů v dotazníkovém šetření byla zpracovaná data znázorněna ve formě grafů. Získané výpovědi od respondentů z dotazníkového šetření v otevřených otázkách byly zahrnuty do kvalitativního výzkumu pro rozšíření pohledu na dílčí témata.

V tabulce 2 jsou uvedeny základní charakteristiky všech účastníků kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum byl obohacen o výpovědi respondentů z otevřených otázek v rámci dotazníkového šetření, u kterých byla možnost vyjádřit se k danému tématu nebo

podělit se o další zkušenosti s rozvodem jejich rodičů. Výpovědi těchto respondentů jsou označeny jako R1 – R13.

Tabulka 2: Základní charakteristika dotazovaných

Jméno	Pohlaví	Věk	Stav	Soužití s partnerem
Adam	Muž	22	Svobodný	Ne
Dominik	Muž	24	Svobodný	Ano
Juta	Žena	22	Svobodná	Ano
Karolína	Žena	20	Svobodná	Ne
Moris	Muž	23	Svobodný	Ne
Sára	Žena	21	Svobodná	Ano
Štěpánka	Žena	25	Vdaná	Ano
Tomáš	Muž	23	Svobodný	Ano
Václav	Muž	24	Svobodný	Ano
Veronika	Žena	24	Svobodná	Ano

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Výsledky výzkumu a jejich interpretace

4.2.1 Rozvod rodičů

V dnešní době rozvod nepředstavuje již tak neobvyklou a nevídanou skutečnost, jako tomu bylo v minulosti. Podle českého statistického úřadu lze říci, že rozvod se ve srovnání s počtem uzavřených sňatků stává jakousi tendencí moderní společnosti. (ČSÚ, 2018). Rozvod jako právní akt, při kterém dochází k zániku manželství, představuje důležitou životní zkušenost, která může na celý život ovlivnit nejen manžele, ale také jejich děti. Negativní dopady rozvodu na děti, které zmiňuje odborná literatura, byly již nastíněny v teoretické části práce. Při hodnocení negativních dopadů je nutné vzít v potaz rovněž veškeré události a situace, které samotnému zániku manželství předcházely.

Praktická část bakalářské práce se zaměřuje mimo jiné na názor jedinců z rozvedených rodin, jak by zhodnotili vztah svých rodičů před rozvodem. Řada

dotazovaných tvrdila, že vztah jejich rodičů byl ideální a bezproblémový pouze do určité doby před rozvodem. Jednalo se o typické manželství, ve kterém sice docházelo k výměně názorů, ale oba manželé byli šťastní a spokojení.

„Jejich vztah byl harmonický. Samozřejmě ne vždy, ale pokaždé šlo jen o běžné „zdravé“ drobné hádky.“ (Sára, 21 let)

„Rodiče vždy vypadali jako šťastný pár, ale jak to tak často bývá, nic netrvá věčně.“ (Karolína, 20 let)

V jiných případech dotazovaní nevnímali vztah rodičů jako šťastný, ale spíše jako rutinní manželství, které postupně vyústilo v hádky a problémy s nimi spojené.

„Vztah rodičů byl v pohodě do nějakých posledních 7–8 let před rozvodem.“ (Václav, 24 let)

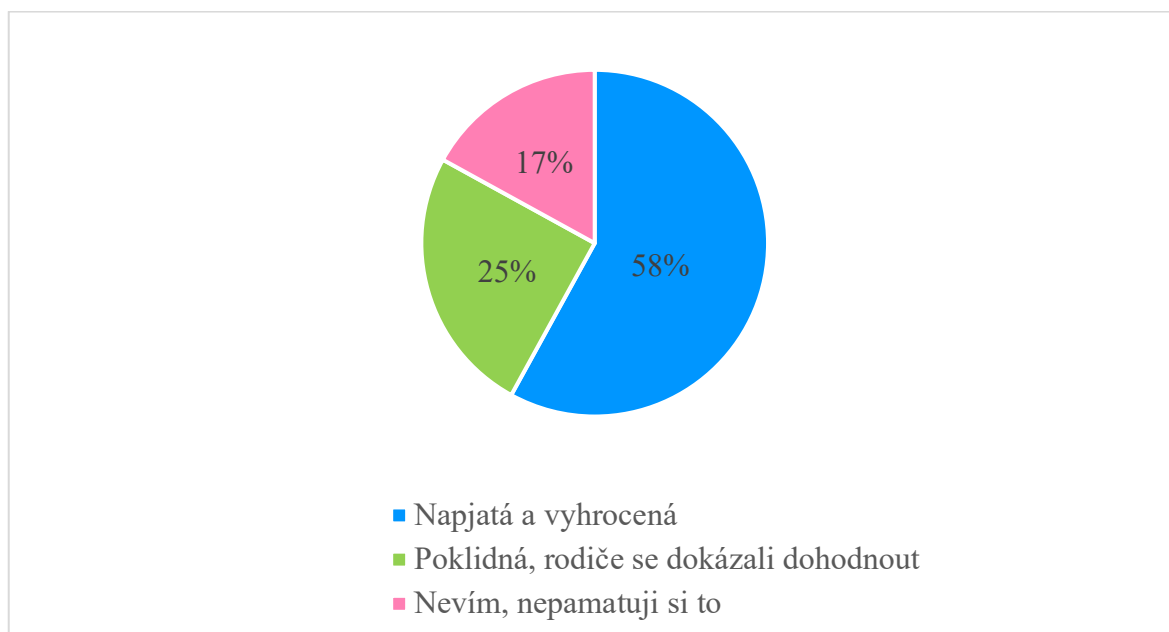
„Byli spolu celkem spokojeni, ale pak tátovi došlo, že není moc rodinný typ a je mu líp bez nás.“ (Juta, 22 let)

Notná část dotazovaných popisovala manželství rodičů jako velmi problémový vztah, ve kterém docházelo k častým hádkám, které zapříčinily postupné zničení vztahu, a v závěru bylo jen otázkou, kdy dojde k rozvodu.

„Vztah mých rodičů byl dlouhodobě špatný. Jako dítě jsem si to moc neuvědomoval, ale vybavuju si hodně nesnesitelných hádek a celkově to vypadalo, že spolu vůbec nechtějí trávit čas, ani komunikovat. Těsně před rozvodem nám, mně a bráchovi, rodiče říkali, že spolu zůstali tak dlouho jen kvůli nám, abychom měli normální rodinu, ve které můžeme vyrůstat.“ (Adam, 22 let)

Důležitým obdobím pro jedince byl vztah rodičů během rozvodu a po něm. Chování a postoj jedinců závisel na tom, zda byl rozvod rodičů vyřešen dohodou, či v tom horším případě sporně. Na otázku – Jaká atmosféra panovala v rodině v době rozvodu rodičů? – odpovědělo sto respondentů v dotazníkovém šetření následovně:

Graf 2: Atmosféra v rodině v době rozvodu rodičů

Zdroj: vlastní zpracování

Na vztah rodičů během rozvodu a po rozvodu se zaměřil i kvalitativní výzkum, v rámci kterého mnoho dotazovaných bylo toho názoru, že spolu jejich rodiče dokázali vycházet, komunikovat a nezatahovat své problémy mezi děti. Celý rozvod vyřešili klidně a rozumně bez negativních emocí.

„Žádný házení klacků pod nohy, nevraživost nebo něco takového. Rozvod proběhl rychle a všichni byli na konci spokojeni.“ (Moris, 23 let)

„Vzali to skoro až profesionálně. Neřekl bych, že jsou přátelé, ale žádný hněv mezi nimi jsem také nezpozoroval.“ (Adam, 22 let)

„Musím říct, že toto období zvládli velmi dobře, bez hádek a zbytečného zvyšování hlasu.“ (Tomáš, 23 let)

„Naštěstí spolu vycházeli dobře. I teď spolu mají dobrý vztah a občas spolu zajdou dokonce i na kafe.“ (Dominik, 24 let)

V jiných případech dotazovaní tvrdili, že rozvod pro jejich rodiče znamenal spíše vysvobození a po rozvodu spolu dokázali vycházet lépe než v manželství.

„Jsou doted' přátelé, pořád si volají. Určitě je mezi nimi pořád láska, ale už jen přátelská.“ (Juta, 22 let)

„Začali být velmi dobrými kamarády. Každý si sice našel partnera, ale i přesto se stále navštěvovali, psali si a volali. Tenhle jejich blízký vztah trvá dodnes.“ (Karolína, 20 let)

Na druhé straně dotazovaní vnímali průběh rozvodu spíše sporně. Jejich rodiče se nedokázali dohodnout a zjednodušit tak průběh celého zániku manželství. Měli mezi sebou velké spory, které nedokázali vyřešit.

„Doma mezi nimi neprobíhala skoro žádná komunikace, a pokud ano, tak to vždy skončilo hroznou hádkou. Po rozvodu se přestali vídat a pokud se něco neděje, tak jsou nejradši, když o sobě neslyší.“ (Sára, 21 let)

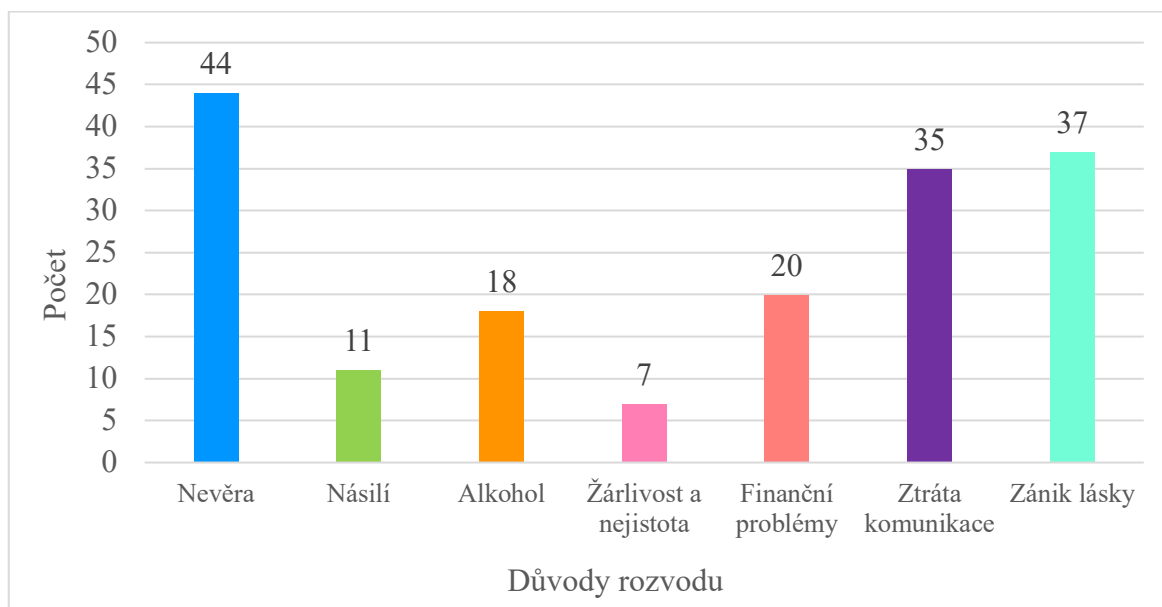
„Vím, že po rozvodu spolu naši komunikovali, jen když museli, a zrovna dvakrát hezky se k sobě nechovali.“ (Štěpánka, 25 let)

„Byli na sebe nepříjemní. Taky mezi nimi panovala vzájemná nevraživost, a dokonce si navzájem udělali pár naschválů.“ (Veronika, 24 let)

„Proběhla dvě sezení, na které se otec jednou nedostavil a podruhé odešel v průběhu sezení. Vztahy mezi rodiči byly napjaté a často si dělali naschvály. S postupem času se to trochu zlepšilo. Dnes se pozdraví, když se potkají, ale nic víc.“ (Tereza, 22 let)

V dotazníkovém šetření mohli respondenti zvolit jeden nebo více důvodů rozvodu jejich rodičů, které byly vypsány jako možnosti odpovědí. V případě, že by se v možnostech nevyskytoval důvod rozpadu manželství jejich rodičů, mohli svou výpověď napsat v rámci volné odpovědi. V grafu 3 jsou znázorněny odpovědi respondentů. V rámci kvantitativního výzkumu bylo zjištěno, že nejčastějším důvodem rozpadu manželství byla nevěra, kdy si jeden z manželů našel jiného partnera. Mezi opakované důvody rozvodu lze podle dotazníkového šetření zařadit také ztrátu komunikace nebo zánik lásky v manželství rodičů.

Graf 3: Důvody rozpadu manželství

Zdroj: vlastní zpracování

Jako důvod rozvodu rodičů uvedlo nevěru i několik dotazovaných při kvalitativním výzkumu. Takový vztah se vyznačoval ztrátou komunikace, nenalezením kompromisů a hádkami kvůli odlišným názorům.

„Rozvedli se kvůli nevěře z tátovy strany.“ (Moris, 23 let)

„Táta si našel novou partnerku.“ (Václav, 24 let)

„Táta se začal chovat odtaziť. Nebyla mezi nimi žádná přitažlivost a vážla komunikace. Později se zjistilo, že táta měl vztah jinde.“ (Karolína, 20 let)

Manželství může zaniknout i na základě dalších aspektů, které vyplynou po čase, kdy se partneři nemohou shodnout na společných cílech do budoucna, nebo mají odlišné názory a povahy. Tato situace může nastat tehdy, pokud vstoupí do manželství dřív, než si ujasní důležité životní postoje a názory. Tyto problémy pak mohou postupně inklinovat k naprostému odcizení manželů.

„Řekl bych, že byli dlouhodobě nespokojení. Vlastně, co si pamatuju, tak celý život byli nešťastní a čekali jen na to, než já a brácha vyrosteme.“ (Adam, 22 let)

„Všechno asi začalo, když můj brácha začal mít problémy ve škole a ve svém soukromém životě. Rodiče se kvůli tomu hodně hádali. Nemohli se na ničem dohodnout. Čtyři roky před rozvodem mamka onemocněla, což táta podle mě psychicky neunesl.“

Hodně se kvůli tomu odcizili. Pak už jen čekali, než dokončím střední školu, a rozvedli se.
(Sára, 21 let)

„Otec nechtěl přijmout zodpovědnost za to, že má děti a měl by se o ně starat.“
(R1, věk nesdělen)

„Řekl bych, že za to mohla hlavně povaha mé matky. Její cholerická a nevázaná osobnost nedokázala postupem času snést mého flegmatického tátu.“ (Tomáš, 23 let)

Názor na rozvod rodičů je s odstupem času stejný u všech dotazovaných. Každý jedinec snášel rozvod svých rodičů těžce, ale vlivem času a dospívání se jejich názor změnil k lepšímu. V závěru se všichni dotazovaní shodli na tom, že rozvod jejich rodičů chápou a považují ho za nevyhnutelné rozhodnutí, které ve finále bylo nejlepší pro všechny.

„Názor je takový, že se to muselo stát. Dva lidé by neměli být spolu, když nejsou šťastní. Nikoho z nich neobviňuju, je to prostě smutná realita života, se kterou se musíme vyrovnat.“ (Adam, 22 let)

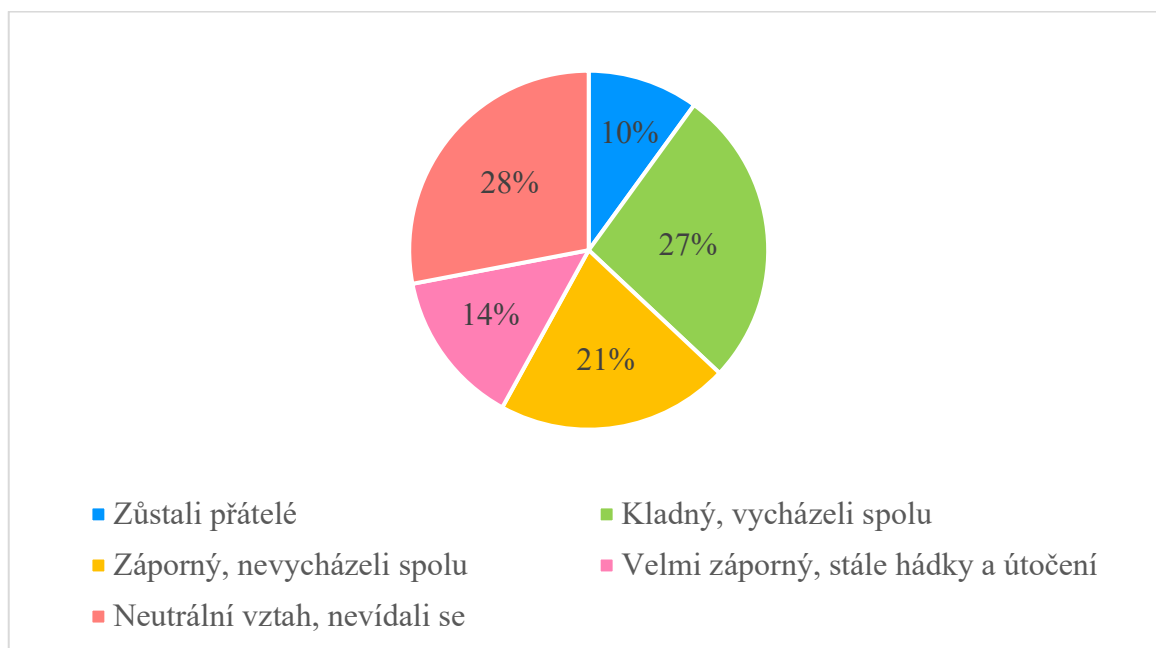
„I přestože mě pořád trápí, že už nejsme rodina, tak vím, že to bylo nejlepší rozhodnutí, protože kdyby rodiče zůstali spolu, bylo by to všechno ještě mnohem horší.“
(Sára, 21 let)

„Nechápala jsem, jak je někdo schopný někomu ublížit tím, že si najde jiného partnera a zahodí tak roky lásky. S postupem času si ale uvědomuju, že vztahy nebo manželství nejsou tak jednoduchou věcí a že člověk potřebuje životní změnu, aby byl spokojený.“ (Karolína, 20 let)

„Když se na to podívám teď v dospělosti, tak se vůbec divím, že spolu někdy byli. Každý z nich je úplně jiný a nikdy by to asi nefungovalo. Takže je jediné dobře pro oba, že jsou od sebe.“ (Dominik, 24 let)

Na vztah rodičů po rozvodu byli tázáni respondenti v dotazníkovém šetření. Přehled o tom, jak rozdílný vztah může nastat po rozvodu, znázorňuje následující graf. Nejčastější odpověď respondentů na otázku ohledně vztahu jejich rodičů po rozvodu byla, že vztah byl spíše neutrální, až kladný. V takových případech spolu rodiče dokázali vycházet a dohodnout se, nebo mezi nimi nedocházelo k žádnému přímému kontaktu.

Graf 4: Vztah rodičů po rozvodu

Zdroj: vlastní zpracování

Rozvod rodičů je pro děti velmi náročný. Každé dítě by v tak těžké situaci, jako je rozvod, mělo od svých rodičů cítit podporu a soucit v tom, co prožívá. Vědět, že i když se jeho rodiče rozvádí, tak ani o jednoho z nich nepřijde, a že ho mají oba stále stejně rádi. Způsob, jak rodiče dokáží zvládnout tak psychicky zatěžující situaci, jakou je rozvod, ovlivní i samotné dítě, a i to, jak se s rozvodem dokáže vyrovnat. Z výpovědí rozhovorů byly získány různé pohledy na vliv rozvodu. Někteří dotazovaní tvrdili, že je rozvod rodičů nijak zásadně neovlivnil.

„Já si myslím, že rozvod rodičů mě určitě nijak neovlivnil. Maximálně trošku pozitivně, protože jsem si domů mohl vodit častěji kamarády, protože bylo doma často volno.“ (Moris, 23 let)

„Myslím, že mě to akorát trochu rozmazlilo, protože rodiče se mi snažili zavděčit pokaždé, když jsem u některého z nich trávil čas. V čem vidím nevýhodu, je, že mi chybí zručnost. Kvůli tomu, jak jsem nebyl s tátou každý den, tak jsem neměl tolik možností pomáhat mu např. při zatloukání hřebíků.“ (Tomáš, 23 let)

Rozvod rodičů také může negativně narušit psychiku dítěte. Jedinec pak může začít mít problémy ve škole nebo s kamarády a hodnoty běžných věcí pro něj ztrácí význam.

„Zhoršil se mi prospěch ve škole. Neměla jsem motivaci a chuť se učit. Kvůli častým hádkám jsem trávila hodně času mimo domov. Snažila jsem se tam být co nejmíň, což vedlo k tomu, že jsem se neučila.“ (Sára, 21 let)

„Byl jsem uzavřený a chladný vůči kamarádům. Nikam jsem moc nechodil. Ke škole jsem byl chvíli lhostejný, z čehož vplynulo pár menších problémů.“ (Adam, 22 let)

Negativní vliv se po rozpadu manželství rodičů může projevit také ve vztahu k rodičům nebo v komunikaci s opačným pohlavím. Často může docházet k narušení důvěry.

„Řekla bych, že mě rozvod spíš ovlivnil, co se týče partnerských vztahů nebo komunikace s opačným pohlavím. Občas nevím, jak na určité věci reagovat a jsem hodně nespokojená.“ (Tereza, 22 let)

„Nejvíce to ovlivnilo moji důvěru, a to naprosto ke všem. K rodině, kamarádům i budoucím partnerům. Myslím si, že kvůli rozvodu mám problém s navazováním milostných vztahů, protože se bojím zklamání.“ (R2, věk nesdělen)

„Narušilo mi to psychiku. Měla jsem deprese a byla jsem strašně opatrná v tom, komu jsem věřila. Trvá mi dlouho, než se s někým seznámím a pustím si ho k tělu.“ (R3, věk nesdělen)

„Změnilo mi to úplně pohled na život, změnily se mi priority. Raději jsem ukončila svůj vztah. Po čase jsem zjistila, že bývalý partner měl všechny povahové rysy mého otce, se kterým jsem po rozvodu nevycházela. Podvědomě mě to asi přimělo k rozchodu s partnerem, protože mi připomínal otce.“ (R4, věk nesdělen)

S rozvodem rodičů přicházejí určité nevyhnutelné změny v životě dětí, se kterými je těžké se vyrovnat. Tou největší změnou pro jedince z rozvedené rodiny je, že už nežijí pohromadě jako rodina.

„Nejbolestivější pro mě asi bylo to, že jsem si uvědomila, že už nikdy spolu nebudeme trávit čas společně, nepojedeme spolu na dovolenou a že už nejsme rodina jako celek.“ (Sára, 21 let)

„Nejtěžší věc byla opustit svůj rodný dům a vesnici.“ (Karolína, 20 let)

„Nejhorší pro mě bylo vyrovnat se s tím, že jsem z rozvedené rodiny.“ (Štěpánka, 25 let)

Další změnou, kterou jedinec špatně nese, je ztráta pravidelného kontaktu dítěte s jedním z rodičů.

„Asi hlavně to, že mámu nevidám zdaleka tak často jako dřív. Přece jenom bydlení s mámou přináší spoustu výhod, které jsem si dříve neuvědomoval.“ (Adam, 22 let)

„Jen jsem se míň vídal s tátou. Nejhorší byla asi ta situace okolo bydlení.“ (Václav, 24 let)

„Když jsem nastoupila na vysokou, zjistila jsem, že vlastně nevím, kam se budu vracet, protože naši se oba odstěhovali do jiných bydlíšť. A hlavně, že se nebudu tolik vídat s tátou, který na víkendy odjížděl vždy z města pryč, a já se domů vracela pouze na víkendy.“ (Sára, 21 let)

4.2.2 Představy o partnerském vztahu

Výběr partnera a volba partnerského vztahu je velmi subjektivní, jelikož každý člověk má ve vztahu a v životě odlišné potřeby. Je nutné, aby se budoucí partneři dokázali shodnout na společných plánech do budoucna, jak si představují jejich společný život a jakou podobu bude mít jejich partnerský vztah. Nejtěžší a také nejdůležitější částí ve volbě partnera a partnerského vztahu je uvědomění si, co ve vztahu k druhému prožíváme a zda prožitky vyvolané osobností druhého budou schopny naplnit naše očekávané představy o partnerství.

Existují jedinci, kteří mají ve výběru partnera předem jasně stanovená kritéria, která by měl jejich protějšek splňovat. Mezi ně nejčastěji patří osobnostní charakteristiky partnera, jistota, ekonomické zajištění a konsenzus z hlediska cílů v budoucím společném soužití.

„Měl by být hodný, přátelský, spolehlivý, milující. Měl by být schopen se finančně postarat o rodinu a neměl by mít odpor k práci. Měl by být vyrovnaný sám se sebou, mít pozitivní pohled na život a měl by být schopen řešit problémy a neshody, které život přináší.“ (Veronika, 24 let)

„Můj partner by měl být věrný, spolehlivý, měl by mi být oporou a milující.“ (Štěpánka, 25 let)

„Hlavně by měl být zodpovědný, mít stejné cíle do budoucna, abychom spolu mohli jít ve stejném směru, aby mě respektoval. A chtěl, abych byla matkou jeho dětí.“ (Juta, 22 let)

Na druhé straně někteří dotazovaní ve svých výpovědích zmiňovali klíčové podmínky jako sympatie, přitažlivost, štěstí a láska. Taková volba potenciálního partnera probíhá intuitivně a na základě aktuálních prožitků a událostí. Důležité je, aby si s partnerem rozuměli a byli si laicky řečeno „souzení“. Objektivní kritéria, jako jsou společné plány, vlastnosti partnera nebo ekonomické zajištění, pro ně nejsou primární.

„Jako přijde mi fakt klišé, abych teď vyjmenovával charakterové rysy, které bych ocenil na své budoucí partnerce. Vlastně mi jen stačí, aby mi partnerka osobnostně seděla a já byl přesvědčený, že si ji chci vzít.“ (Moris, 23 let)

„Rozhodně mě musí bezmezně milovat a být schopná se pro mě obětovat. Musí pro mě být životní partner.“ (Tomáš, 23 let)

„Popravdě si partnera nijak neidealizuju. Jde mi hlavně o to, abychom si rozuměli, dokázali společně čelit problémům a komunikovat, protože komunikace je klíč.“ (Sára, 21 let)

V životě každého jedince je zásadní si určit, co především od vztahu očekává a jaká je jeho představa ideálního partnerského vztahu. Většina vztahů se rozpadne na základě odlišných názorů jedinců. Existují určité objektivní podmínky, které by neměly chybět v žádném vztahu.

„I kdybych měla mít špatný vztah k mužům a být nedůvěřivá, tak se paradoxně vztahu nebojím. Přála bych si vztah postavený na důvěře, věrnosti, lásce, podpoře. A chtěla bych, aby byl náš vztah postavený na kompromisech.“ (Tereza, 22 let)

„Můj partnerský vztah je založený na důvěře, opoře, pochopení a hlavně lásce.“ (Štěpánka, 25 let)

„Je potřeba tomu druhému věřit, mít v něm životního partnera a zároveň nejlepšího kamaráda, umět se dohodnout na věcech a dělat kompromisy.“ (Sára, 21 let)

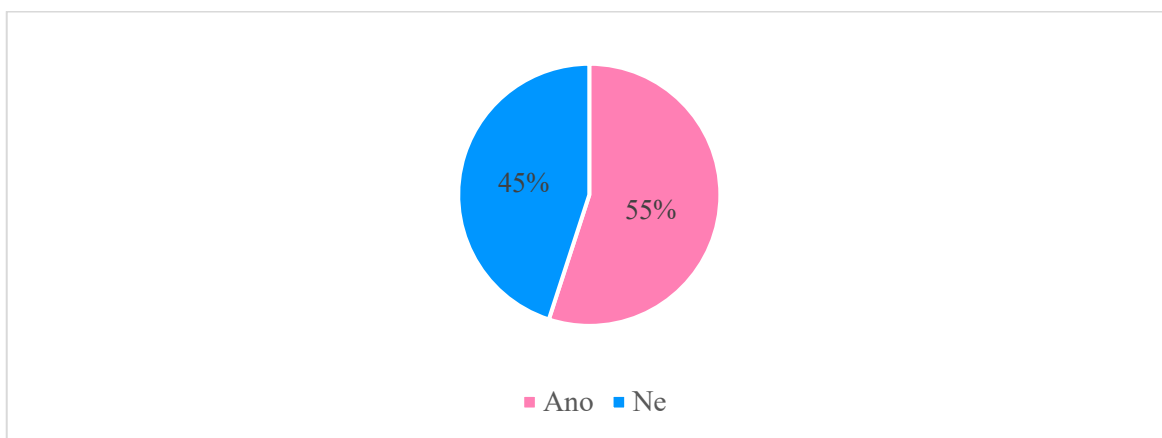
„Nejdůležitější ve vztahu je pro mě cítit se šťastně a spokojeně, abychom se nehádali kvůli zbytečným maličkostem. Cítit, že se s partnerem máme rádi a můžeme si navzájem věřit, to je pro mě nejdůležitější.“ (Karolína, 20 let)

Schopnost navázání partnerského vztahu není pro každého jednoduchá. Problém s navázáním vztahu může vznikat nejen v důsledku např. nízkého sebevědomí a nesmělosti, ale také může být zapříčiněn negativním postojem k partnerství, který si jedinec mohl vytvořit při zániku manželství rodičů. Mladí partneři jednají ve vztazích často podle vzoru, který v dětství nebo v dospívání pozorovali u svých rodičů.

„Po rozvodu rodičů mám problém s tím, že když si na něco nebo na někoho zvyknu a přijmu to tak, že to tak je a bude, tak se na to natolik upnu, že pak strašně špatně psychicky zvládám, když se to nějakým způsobem změní. Narušená důvěra už u mě nejde zachránit. A myslím si, že právě tohle ovlivňuje to, že mám problém s někým navázat vztah, protože tomu dotyčnému jednoduše nevěřím.“ (R5, věk nesdělen)

Rovněž v dotazníkovém šetření byli respondenti tázáni, zda pocítují problém s navazováním partnerských vztahů. V následujícím grafu jsou znázorněny odpovědi respondentů, podle nichž lze tvrdit, že nadpoloviční většina respondentů z rozvedených rodin na sobě během života pocítila problém s navázáním partnerského vztahu.

Graf 5: Problém s navazováním partnerských vztahů

Zdroj: vlastní zpracování

Určité problémy s navazováním partnerských vztahů nemusí vždy zapříčinit špatný vzor rodičů. Příčinou mohou být špatné zkušenosti se vztahy, které jedinec vidí u svých blízkých.

„Myslím, že určitý problém s navazováním vztahu mám. Nikdy jsem si nebyl jistý, že chci s někým navázat partnerský vztah. Když jsem sledoval vztahy na střední, které byly plně dramatu a rozhodů, tak jsem si vždycky říkal, že to není pro mě. Kdybych se rozhodl aktivně hledat partnerku, tak vůbec nevím jak.“ (Adam, 22 let)

Problémy nemusí vždy nastat při hledání partnera a následném formování vztahu, ale rovněž v rámci samotného vztahu, kdy má jedinec tendenci kompenzovat si určité věci, které ve vztahu s rodiči postrádal.

„Problém pociťuji spíš v samotném vztahu. Všimla jsem si, že od svého partnera požaduji, aby mě chválil. Chci pro něho být ta jediná, která má vždy veškerou jeho pozornost. Myslím si, že to je všechno ovlivněno nedostatkem pozornosti ze strany mého otce, kterou jsem postrádala v dětství.“ (Juta, 22 let)

Vstup do partnerského vztahu nebo manželství může ovlivnit také strach a nejistota, které jedince doprovází celý život.

„Bojím se toho, že ve mém budoucím vztahu budu dělat stejné chyby, které dělali moji rodiče.“ (R6, věk nesdělen)

„Jednoduše mám obavy ze závazku. Jakmile to přejde do vážného vztahu, tak se bojím nevěry, lhaní nebo že se s partnerkou odcizíme. Myslím, že tenhle můj strach hodně ovlivnil rozvod rodičů.“ (R7, věk nesdělen)

Zbylá část respondentů měla v rámci partnerských vztahů obavy převážně z vymizení vzájemné komunikace, nevěry, násilí nebo z toho, že partnerský vztah zevšední.

„Nejvíce se bojím toho, že vztah přejde do určitého stereotypu a partneři pro sebe začnou být všední a zjistí, že ztratili spoustu let s někým, kdo nebyl ten pravý.“ (Dominik, 24 let)

„Bojím se, že si manžel najde někoho jiného, opustí mě a já zůstanu sama s dítětem.“ (R8, věk nesdělen)

„Třeba že mezi námi bude váznout komunikace, nebo že se jeden z nás změní, že k sobě nebudeme upřímní a přestaneme si rozumět a dojde k odcizení.“ (Karolína, 20 let)

4.2.3 Názor na manželství

Názor mladých jedinců z rozvedených rodin na manželství může být v různých případech velmi odlišný, proto není možné spolehlivě určit jednotný postoj mladých lidí k manželství. Na základě výpovědí dotazovaných, kteří zažili rozvod svých rodičů, mohou být hypoteticky vyvozeny dva výchozí postoje dotazovaných členů k instituci manželství.

V prvním případě lze brát v úvahu takový postoj, ve kterém jedinci z rozvedených rodin mají větší pochybnosti a strach z partnerství nebo manželství, jelikož se domnívají, že ani oni nemají šanci na šťastný vztah, jestliže vztah jejich rodičů z odlišných důvodů zanikl.

V druhém případě můžeme hovořit o situaci, kdy se lidé, kteří mají zkušenosti s rozvodem rodičů, poučí z chyb svých rodičů a přistupují k manželství a k samotnému řešení partnerských problémů zodpovědněji než jejich rodiče.

Je důležité rovněž zmínit rozdílné aspekty moderní a tradiční společnosti, kde v rámci společnosti moderní můžeme hovořit o větší svobodě názorů, mezi které se bezesporu řadí také postoj k manželství.

Převážná většina dotazovaných měla k manželství pozitivní přístup, i přesto, že pocházeli z rozvedených rodin.

„Považují manželství za velmi dobrý koncept a věřím, že může vydržet v harmonii i na celý život, pokud si samozřejmě vybereme správného partnera.“ (Moris, 23 let)

„Manželství pro mě představuje logické vyústění dlouhodobého vztahu.“ (Václav, 24 let)

„Určitě bych jednou do manželství vstoupit chtěla. Neberu to jako povinnost, ale rozhodně je to pro mě symbol stvrzení vztahu s někým, koho miluju.“ (Sára, 21 let)

„Můj názor na manželství je rozhodně pozitivní. Myslím si, že dlouholetí partneri by měli určitě vstoupit do oficiálního manželského svazku, protože se tímto stávají opravdovou rodinou.“ (Juta, 22 let)

„Představa manželství se mi moc líbí. Spousta mladých kolem mě říká, že je to spíše přežitek, ale já bych se ráda jednou vdala.“ (Veronika, 24 let)

„Manželství mi přijde jako něco vzácného, do čeho by se nemělo skákat. Já osobně beru manželství, společně s dětmi jako součást plánu do budoucna.“ (Tereza, 22 let)

„Když se dva milují, tak proč se nevízt. Rozvod rodičů nemusí vždy ovlivnit i postoj dětí k manželství. Možná naopak si lidé toho manželství pak víc váží a snaží se na tom vztahu pracovat, aby nedopadli jako jejich rodiče.“ (Štěpánka, 25 let)

Několik dotazovaných zastávalo názor, že manželství je pouze přežitek a že lze žít ve spokojeném vztahu i bez této zastaralé instituce.

„Podle mě je to věc kultury. Nemám nic proti lidem, co se chtějí vzít, ani proti těm, kterým to přijde zbytečný. Já osobně si nemyslím, že je důležité se v partnerství vzít. Vztah může fungovat i bez manželství. Kdyby to po mě však partnerka vyžadovala, nebyl bych proti.“ (Adam, 22 let)

Nikdy mě moc nepřitahovala představa, že se vdám. Děsí mě fakt, že většina manželství končí rozvodem. Proto si myslím, že se dá spokojeně žít i bez snubních prstýnků.“ (Karolína, 20 let)

„Zatím jsem mladý a dost bojuji s myšlenkou oddanosti jedné osobě po celý život. Manželství se dnes bere jako povinnost, což se mi nelíbí.“ (Tomáš, 23 let)

Všichni dotazovaní v rámci kvalitativního výzkumu tvrdili, že rozvod rodičů rozhodně neovlivnil jejich postoj k manželství.

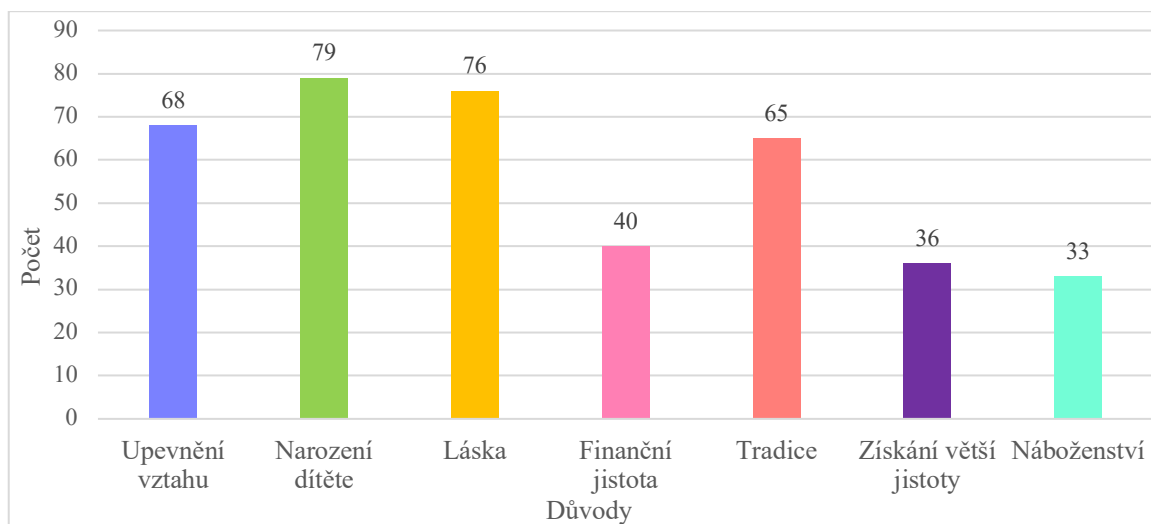
„Rozvod rodičů mě neovlivnil. Mám docela konzervativní pohled na rodinu i manželství.“ (Juta, 22 let)

„Můj názor na manželství se určitě nezměnil, takže rozvod rodičů mě neovlivnil. Občas se prostě stane, že si dva lidé v manželství nerozumí. Určitě mé rodiče neberu jako odstrašující případ.“ (Sára, 21 let)

„Nezměnil jsem názor na manželství, ani mě rozvod mých rodičů neovlivnil. Přeci jenom to, že to někomu nevyjde ještě neznamená, že to nevyjde všem. Okolo nás je spousta rozvedených i šťastně ženatých párů, takže jeden příklad rozvodu mě z přesvědčení nevyvede.“ (Moris, 23 let)

Motivy vstupu do manželství mohou být různé. O jejich různorodosti svědčí následující graf, který reprezentuje výsledky dotazníkového šetření. Nejčastějšími motivy ovlivňující uzavření manželství byly narození dítěte, láska, upevnění vztahu nebo tradice.

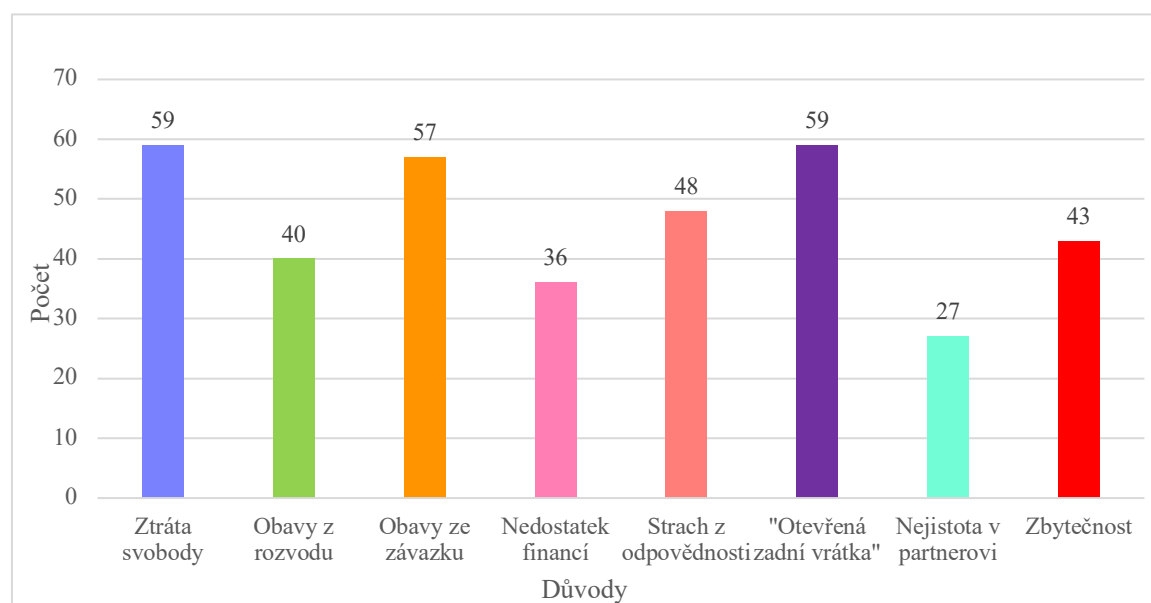
Graf 6: Důvody uzavření manželství

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti v dotazníkovém šetření odpovídali také na otázku, jaké jsou podle nich důvody, proč mladí jedinci nechtějí uzavírat manželství. Výsledky dotazníkového šetření jsou obsaženy v grafu 7. Nejčastěji zmiňovanými důvody, které ovlivňují negativní postoj k manželství, byly ztráta svobody, tzv. „otevřená zadní vrátka“, obavy ze závazku nebo strach z odpovědnosti.

Graf 7: Důvody odmítání vstupu do manželství

Zdroj: vlastní zpracování

V rámci kvalitativního výzkumu měli dotazovaní vyjádřit, jaké jsou podle nich výhody a nevýhody manželství. Největší nevýhodou manželství, kterou zmiňovala velká část dotazovaných, je situace kolem rozvodu, při které dochází ke sporům o majetek či děti, k náročné administrativě a nutné účasti u soudních řízení.

„Nevýhody vidím hlavně v situaci rozvodu. Všechny ty starosti a nepříjemnosti s tím spojené, papírování a tahání se po soudech. Další nevýhodou jsou spory o majetek nebo děti. Nejhorší je, když se rodiče doslova perou o ty děti a předávají si je jako hračky.“ (Tereza, 22 let)

„Největší nevýhodou manželství je situace, kdy manželství nevyjde a dojde na rozvod. To je pak o dost složitější situace než obyčejný rozchod.“ (Adam, 22 let)

Další nevýhody dotazovaní vnímají ve ztrátě svobody po vstupu do manželství, vynaložených finančních prostředcích na svatební obřad nebo v administrativě spojené se změnou jména a rodinného stavu.

„Nevýhodou často bývá svázanost při špatné volbě partnera.“ (Tomáš, 22 let)

„Za nevýhodu může někdo považovat situaci po svatbě, kdy si musí jít vyměnit cestovní pas, občanku a další doklady. Taky někomu může připadat finančně nevýhodný dávat peníze za svatbu.“ (Juta, 22 let)

Jednou z výhod při vstupu do manželství může být situace, kdy si jedinec při splnění zákonných podmínek může v daňovém přiznání uplatnit slevu na manžela či manželku, čímž lze ušetřit na daních z příjmu fyzických osob (Herz, 2019). V případě, že jeden z páru nemá české občanství, ale splňuje konkrétní podmínky, lze urychlit získání českého občanství prostřednictvím sňatku (MVČR, 2014). Je důležité zmínit výhodu manželství z hlediska možnosti zprostředkování hypotečního úvěru. V případě, kdy si manželé vezmou hypoteční úvěr společně, představují méně rizikovější skupinu pro věřitele než jednotlivci, u kterých jsou větší nároky na splnění podmínek pro zprostředkování úvěru. Pokud přijde jeden z manželů o trvalý příjem, je možné, aby roli dlužníka, a s tím spojené placení dluhu, převzal druhý z manželů (Hypotéka.cz, 2017).

„Pro někoho může být výhoda daňové úlevy, pro jiného zas získání zelené karty. Každý by si nějakou výhodou manželství dokázal najít.“ (Moris, 23 let)

„Výhodu vidím například z pohledu hypotéky, kdy je pro lidi v manželství jednodušší vzít si hypotéku, než kdyby si jí vzal člověk sám na sebe.“ (Tereza, 22 let)

Pozitivní aspekt manželství vnímají dotazovaní také v tom, že vstup do manželství představuje pro některé další krok ve společném životě, s kterým souvisí i příchod dětí a založení rodiny.

„Výhodou by měla být naprostá oddanost tomu druhému.“ (Tomáš, 23 let)

„Podle mě prostě pokud chceš založit rodinu a mít děti, tak by to mělo být v manželství.“ (Václav, 24 let)

„Výhodu bych viděla v období narození dítěte. Manželé podle mě působí více jako ucelení rodina.“ (Veronika, 24 let)

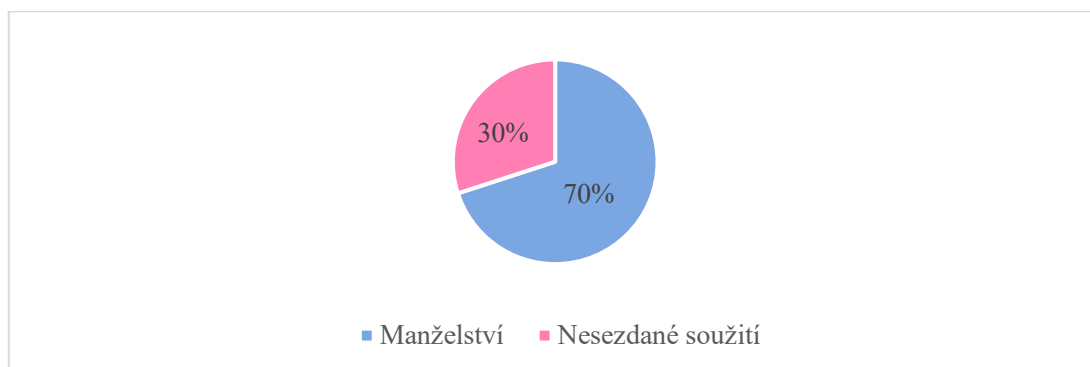
Podle dat českého statistického úřadu se v letech 2008–2018 více než polovina snoubenců nacházela ve věkovém rozmezí 25 až 34 let (ČSÚ, 2018). Tuto skutečnost lze také dokázat na příkladu výpovědí dotazovaných, ve kterých bylo zmíněno, že by do manželství chtěli vstoupit nejlépe, než dosáhnou třicátého roku života.

„Když nad tím tak popřemýšlím, tak bych do manželství chtěla vstoupit do svých třiceti let, nejlépe třeba ve dvaceti osmi letech.“ (Sára, 21 let)

„Chtěl bych tak maximálně ve třiceti, spíš dřív.“ (Václav, 24 let)

Odlíšné názory mladých jedinců na partnerské vztahy úzce souvisí s jejich rozdílnými preferencemi. Podle dat českého statistického úřadu celkový počet uzavřených sňatků od roku 2013 meziročně rostl, čímž můžeme podložit fakt, že se postupně zvyšuje zájem jedinců o manželství (ČSÚ, 2018). V dotazníkovém šetření respondenti vybírali, kterou z alternativ soužití preferují. Z následujícího grafu, který znázorňuje výsledné preference respondentů, lze usoudit, že značná část respondentů dává přednost manželskému svazku před nesezdaným soužitím.

Graf 8: Jaký vztah preferujete?

Zdroj: vlastní zpracování

4.2.4 Názor na nesezdané soužití

Důvody, proč si partneři vybírají nesezdané soužití jako způsob jejich partnerského vztahu, mohou být různé. Lze mezi ně zahrnout nedůvěru k institutu manželství v důsledku špatně zkušenosti. V kohabitaci neboli v nesezdaném soužití je rovněž možné, aby partneři žili jen určitou dobu, než vstoupí do manželství. V takovém případě to berou jako zkoušku jejich vztahu. V jiných případech nesezdané soužití může představovat jakousi alternativu k tradičnímu modelu manželství.

„V nesezdaném soužití nevidím problém, funkce manželství už je přežitek. Když se někdo nechce vzít z jakéhokoliv důvodu, je to jeho volba.“ (Adam, 22 let)

„Než jsme se s partnerem vzali, tak jsme tímhle způsobem žili 4 roky. Takže proč ne, je to každého věc.“ (Štěpánka, 25 let)

„V dnešní době mi to přijde jako typický model, takže to neodsuzuju. Manželství je velký závazek a se svatbou bývá dost nákladné, takže rozumím tomu, že se do toho každý pár nežene po hlavě.“ (Tereza, 22 let)

„Pokud partneři neplánují mít děti, tak proti nesezdanému soužití nic nemám.“ (Václav, 24 let)

V řadě výpovědí dotazovaných se objevil převážně negativní postoj k nesezdanému soužití jako jedné z forem partnerského vztahu. Mimo tento negativní postoj pak můžeme sledovat spíše příklon k tradiční formě partnerského soužití – instituci manželství.

„Myslím si, že se tahle možnost poslední dobou hodně rozšířila a může mít i své výhody. Ale nemyslím si, že by to byla správná volba pro dlouhodobé soužití.“ (Tomáš, 23 let)

„Je to naprostá ztráta času. V nesezdaným soužití si partneři nejspíš nejsou jisti, zda spolu chtějí zůstat. Proč by se taky člověk ženil nebo vdával, když má ve vztahu všechno i bez manželství. V tomhle vztahu není vůbec žádná zodpovědnost, protože když se něco nezadaří, tak se můžou v klidu rozejít. No ale kdo jim vrátí zpět těch osm nebo deset let času stráveného s nesprávnou osobou.“ (Juta, 22 let)

„Já bych takhle žít nechtěla, ale pokud to někomu vyhovuje, tak ať si dělá, co chce.“ (Sára, 21 let)

Nesezdané soužití má jistě několik nepopíratelných výhod. Nejčastěji zmiňovanou kladnou skutečností v rámci výpovědí dotazovaných i mezi respondenty v dotazníkovém šetření byla bezpochyby snadnost rozpadu onoho nesezdaného soužití. V takové situaci se jedinci vyhnou zdlouhavému soudnímu řízení, což jim ušetří čas a také psychiku, jelikož rozchod nemá takový vliv na duševní stav jedince jako rozvod.

„Rozchod je pro všechny jednodušší než rozvod už jenom kvůli dělení majetku a veškerému papírování.“ (Dominik, 24 let)

„Výhodu vidím v tom, že je jednodušší rozvázat tento svazek než svazek manželský.“ (Adam, 22 let)

„Rozchod je jednodušší a méně závažný než rozvod. Nesezdané soužití je možné ukončit i bez soudu a zbytečného papírování. Jsou jasně definované hranice vlastnictví majetku mezi partnery, takže by při rozchodu nemělo dojít k neshodám. Celkově je nesezdané partnerství výhodnější v těch případech, kdy si partneři nejsou se sebou navzájem jistí, že spolu chtějí strávit zbytek života.“ (R9, věk nesdělen)

„Je to celkově menší závazek, tím pádem menší zodpovědnost a mezi partnery funguje finanční nezávislost.“ (R10, věk nesdělen)

V dotazníkovém šetření byly respondenty zmíněny některé nepříjemné situace, které mohou nastat, jestliže jedinci setrvávají v nesezdaném soužití po celý čas jejich partnerského vztahu. Jako jednu z nevýhod zmiňují absenci dědictví v situaci, kdy partneři mají děti a není sepsaná závěť, tudíž v případě smrti jednoho z partnerů dědí veškerý majetek pouze děti a partner nemá nárok na žádné dědictví.

„Nevýhodu vidím určitě z hlediska legislativy. Pokud například dojde k náhlé smrti jednoho z partnerů a nebude mít sepsanou závěť, tak ten druhý nemá žádné právo na dědictví, i když spolu žili třeba celý život.“ (R11, věk nesdělen)

Značnou nevýhodu respondenti v dotazníkovém šetření shledávají v neinformovanosti o zdravotním stavu partnera. Hovoříme zde o takové situaci, kdy jeden z partnerů onemocní a hospitalizační zařízení nemůže poskytnout informace o jeho zdravotním stavu nikomu jinému nežli jeho rodině. V takovém případě se jeho partner může dostat do nepříjemné situace, která je zapříčiněna právě výše zmíněnými bariérami v rámci nesezdaného soužití.

„Zásadní nevýhodou nesezdaného soužití pro mě je to, že když se s partnerem něco stane a bude v nemocnici, tak já z pozice jeho partnerky nebudu informovaná o jeho zdravotním stavu, protože nejsem jeho manželka.“ (R12, věk nesdělen)

V nesezdaném soužití nevzniká žádná právní forma společného vlastnictví, které by mohlo být podobné společnému jmění manželů. Přestože spolu jedinci mohou žít celý život v kohabitaci, nabývají každý majetek do svého výlučného vlastnictví. V případě rozchodu nesezdaných partnerů by mohlo dojít k nepříjemným situacím, ve kterých by bylo nutné řešit různé problémy, např. společného bydlení, při němž je vlastníkem bytu či domu pouze jeden z páru. Tato skutečnost dokazuje, že jedinci v nesezdaném soužití nemají ve vztahu takovou finanční a „materiální“ jistotu jako manželé.

„Velkou nevýhodou je nejistota. Ale nejen taková, že můžu přijít o svého partnera, když se se mnou rozejde. Ale taky můžu přijít o střechu nad hlavou. Když spolu budeme velkou část života bydlet u něho v bytě a on mě jednoho dne opustí, tak tím, že ke mně nemá žádná práva ani povinnosti, může mě jednoduše vyhodit z bytu a já s tím nic neudělám. Nebudu mít kde bydlet.“ (R13, věk nesdělen)

5 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit názory a postoje mladých jedinců z rozvedených rodin k instituci manželství, získat jejich představu o budoucím partnerském vztahu a zjistit, zda se přiklání k uzavření manželství nebo raději preferují nesezdané soužití.

Vytváření partnerských vztahů je velmi komplikovaná skutečnost, která je komplexně ovlivňována různými okolnostmi a individuálními zkušenostmi. Životní příběhy mladých jedinců z rozvedených rodin, které byly získány v rámci empirického výzkumu, se od sebe liší a jsou natolik individuální, že je velmi obtížné vyvodit jednotný výsledek výzkumu. I přesto však byly ze získaných dat vyvozeny názory a postoje k dané problematice, které se nejčastěji setkávaly a prolínaly v rámci výpovědí dotazovaných a respondentů.

Toto téma bylo vybráno na základě zkušeností s názory na manželství mladé generace. Dílčím cílem výzkumu bylo odhalit, zda mladí jedinci mohou být natolik ovlivněni rozvodem svých rodičů, aby byl jejich vztah k manželství charakterizován převážně negativním postojem.

Rozvod rodičů má v mnoha případech určitý dopad na děti, ať už pozitivní či negativní. Mezi negativní dopady rozvodu v životě jedince lze zařadit například problémy se studiem, což může mít za následek zhoršení studijních výsledků, dále problémy v osobním životě jedince, kde může docházet k narušení vztahů s přáteli či rodinou.

V největší míře rozvod ovlivňuje psychický stav jedince, jelikož jeho důsledkem může docházet k depresím či smutku a v pozdějších letech se mohou u jedince objevit bariéry v rámci navazování partnerských vztahů či setrvání v nich.

Mezi výzkumným vzorkem mladých jedinců byla značná část takových, kteří mají určité obavy z partnerských vztahů. Taková forma strachu je ovlivněna buď přímou zkušeností jedince, kterou získal při zániku manželství svých rodičů, nebo špatnou zkušeností s partnerskými vztahy, kterou jedinec vidí ve svém okolí.

Názor a postoj mladých jedinců k manželství nelze určit jednotně, jelikož každý jedinec je jiný a je ovlivněn odlišnými individuálními aspekty. Z kvalitativního i kvantitativního výzkumu lze hypoteticky vyvodit dva přístupy mladé generace k manželství. První přístup k manželství je skeptický až negativní. Vyznačuje se pochybnostmi a obavami mladé generace, která nevěří ve šťastnou budoucnost v partnerských vztazích kvůli okolnostem zániku manželství jejich rodičů. V extrémních případech mají k manželství nedůvěru kvůli špatné zkušenosti s rozvodem svých rodičů

a považují ho pouze za přežitek, bez kterého lze i tak mít spokojený vztah. Druhý přístup se vyznačuje pozitivismem, kdy se mladí jedinci snaží ve svých vztazích vyvarovat chyb, které dělali jejich rodiče. Jedinci s tímto názorem tvrdí, že rozvod rodičů je neovlivnil, a pokud ano, tak pouze v pozitivním smyslu.

Z hlediska nesezdaného soužití rovněž nelze vyjádřit společný a v určitém ohledu shodný postoj, který by byl jednotný pro všechny mladé jedince, tudíž byly znovu vymezeny dvě skupiny názorů. V první jedinci považovali kohabitaci pouze jako dočasnou formu soužití, než vstoupí do manželství. V druhé skupině jedinců je názor takový, že pro ně nesezdané soužití představuje nejlepší alternativu partnerského soužití, která je pro ně srovnatelná s manželstvím. V takovém případě se mohou vyhnout řadě nesnází, které mohou souviset s manželstvím, především nejčastěji zmiňovanému rozvodu.

Na závěr lze konstatovat, že výsledky kvalitativního i kvantitativního výzkumu předčily očekávání, jelikož i přes všechny zmiňované problémy a obavy převažuje mezi mladými jedinci preference tradiční formy soužití, tedy manželství.

Ze získaných výsledků výzkumu lze tvrdit, že rozvod rodičů téměř vždy ovlivňuje názor a postoj mladých jedinců k manželství, v některých případech negativně. Nelze však vyloučit ani pozitivní vliv rozvodu, kdy si tyto jedinci přejí mít ve svém budoucím životě úplné rodiny, které v období svého dětství či adolescence postrádali.

6 Literární zdroje

FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5087-7.

FUČÍK, Petr a Beatrice Elena CHROMKOVÁ MANEA, ed. *Rodičovské dráhy: dvacet let vývoje české porodnosti v sociologické perspektivě*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6551-2.

FUČÍK, Petr. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6093-7.

HAMPLOVÁ, Dana, Eva MITCHELL a Miluše VÍTEČKOVÁ, KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana, ed. *Proměny rodinných a profesních startů*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2010. ISBN 978-80-7330-185-9.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8303-X.

HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, Jaroslava, Martin KREIDL a Barbora HUBATKOVÁ. *Proměny partnerství: životní dráhy a partnerství v české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-142-8.

HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-802-6200-420.

JEŽEK, Stanislav, Lenka LACINOVÁ a Petr MACEK. *Cesty do dospělosti: Psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků*. Brno: MUNI Press, 2016. ISBN 978-80-210-8400-1.

JUREČKA, Václav. *Mikroekonomie*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2018. Expert (Grada). ISBN 978-80-271-0146-7.

KATRŇÁK, Tomáš. *Spříznění volbou?: homogamie a heterogamie manželských párů v České republice*. Praha: Pro Masarykovu univerzitu vydalo Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-98-4.

KLÍMOVÁ CHALOUPKOVÁ, Jana a Petra ŠALAMOUNOVÁ. *Postoje k manželství, rodičovství a k rolím v rodině v České republice a v Evropě*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, c2004. Sociologické studie. ISBN 80-733-0062-1.

KOHOUTEK, Rudolf. *Vývoj a výchova dítěte v rodině*. Brno: CERM, 1998. ITEM. ISBN 80-720-4105-3.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-731-5004-2.

- MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2919-9.
- MIRAS, Jorge a Juan Ignacio BAÑARES. *Manželství a rodina: uvedení do teologie*. Pardubice: Axis, 2014. ISBN 978-80-903864-9-5.
- MLČÁK, Zdeněk. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. ISBN 80-704-2452-4.
- MLČOCH, Lubomír. *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2323-8.
- MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2958-X.
- NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.
- NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1449-3.
- POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]*. Praha: Grada, 2009. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.
- RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2901-6.
- RUSSELL, Bertrand. *Manželství a mravnost*. 2. Praha: Aventinum, 1947.
- SATIR, Virginia. *Kniha o rodině: [základní dílo psychologie vztahů]*. Vyd. 2. Praha: Práh, 2006. ISBN 80-725-2150-0.
- SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-802-6202-172.
- SINGLY, François de. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8249-1.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

7 Elektronické zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Aktuální populační vývoj v kostce* [online]. 2018 [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/aktualni-populacni-vyvoj-v-kostce>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj obyvatelstva České republiky: Sňatečnost* [online]. 2018 [cit. 2020-02-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz>

HERZ, Václav. DAŇOVÉ PŘIZNÁNÍ: Kdy máte nárok na slevu na manželku (manžela)? *Euro.cz* [online]. Praha: Mladá fronta, 2019, 26. 3. 2019 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/danova-sleva-na-manzelku-1395654>

CHALOUPKOVÁ, Jana. Dohromady, nebo každý zvlášť?: Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů. *Sociologický ústav AV ČR* [online]. Praha, 2006, 42(5), 971-986 [cit. 2019-11-27]. ISSN 0038-0288.

GROSSI, Renata. *Looking for Love in the Legal Discourse of Marriage* [online]. 2014-09-25 [cit. 2019-11-20]. DOI: 10.22459/LLDM.09.2014.

JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií* [online]. Praha: Grada, 2008 [cit. 2020-01-29]. Sociologie (Grada). ISBN 978-802-4723-976.

JE VÝHODNĚJŠÍ VZÍT SI HYPOTÉKU V PÁRU NEBO JAKO JEDNOTLIVEC? [online]. Praha, 2017 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.hypoteka.cz/detail/hypoteka-v-paru-vs-single/>

KODEX KANONICKÉHO PRÁVA: úřední znění textu a překlad do češtiny : latinsko-české vyd. s věc. rejstř. [online]. Praha: Zvon, 1994 [cit. 2020-03-17]. ISBN 80-711-3082-6.

MOOR, Nienke a Aafke KOMTER. Family ties and depression across the life course: An Overview. *Demographic Research* [online]. 2012, 27, 201-232 [cit. 2019-11-20]. DOI: 10.4054/DemRes.2012.27.8. ISSN 1435-9871. Dostupné z: <http://www.demographic-research.org/volumes/vol27/8/>

NEŠPOR, Zdeněk. *Sociologická encyklopedie* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2017 [cit. 2020-01-30]. ISBN 978-80-7330-308-2. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Státní občanství ČR: Udělení státního občanství České republiky. *Mvcr.cz* [online]. Praha, 2014, 1. 12. 2014 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/udeleni-statniho-obcanstvi-ceske-republiky.aspx>

8 Přílohy

Příloha 1 – Osnova otázek pro rozhovor

1. Vaše představení
2. Jaký byl důvod rozvodu Vašich rodičů?
3. Jak se k sobě chovali Vaši rodiče během a po rozvodu?
4. Jak se Vaši rodiče vyrovnávali s rozvodem?
5. Jak jste prožíval/a Vy rozvod rodičů a období po rozvodu?
6. Jak se změnil Váš život po rozvodu rodičů? Co pro Vás bylo nejtěžší/nejbolestivější?
7. Jak rozvod Vašich rodičů ovlivnil Váš budoucí život?
8. Jaký je s odstupem času Váš názor na rozvod rodičů?
9. Jak si představujete svůj partnerský vztah?
10. Pociťoval/a jste na sobě někdy problém s navazováním partnerských vztahů?
11. Jaký je Váš názor na manželství?
12. Myslíte si, že rozvod Vašich rodičů ovlivnil Váš postoj k manželství?
13. Byl/a byste ochotný/á vstoupit do manželství?
14. Jaký/á by měl/a být Váš/Vaše partner/ka a jak by se měl/a chovat, abyste byl/a ochotný/á s ním/ní vstoupit do manželství a setrvat v něm?
15. Jaké jsou podle Vás výhody a nevýhody manželství?
16. Existuje pro Vás nějaká věková hranice, do kdy byste chtěl/a vstoupit do manželství?
17. Jaký je Váš názor na nesezdané soužití?
18. Jaké jsou podle Vás výhody a nevýhody nesezdaného soužití?
19. Existuje něco, z čeho máte v partnerském vztahu či manželství obavy?